

SOCIALNA MISEL

LJUBLJANA

L. V.

1 • 9 • 2 • 6

ŠT. 4.

VSEBINA 4. ŠTEVILKE Z DNE 1. APRILA 1926.

Članki in razprave:

Dr. Kulovec Franc: Državni proračun za l. 1926/27	Stran
(Konec)	73
Pogačnik Franc: Mednarodna organizacija dela . .	75
Rejcek Ivan: Narodno življenje italijanskih Slovanov	
(Konec)	81
Erjavec Franc: Pregled zgodovine socialističnega gi-	
banja med Slovenci. (Dalje prihodnjič)	84

Pregled:

Politični pregled:

Zunanje politični paberki. (F. S.)	89
Francoski fašizem	90
Agrarni program avstrijske socialne demokracije. Konec;	
Fran Erjavec	90
Literatura :	91

Kulturni pregled:

Vodnikova družba in drugo (L. K.)	91
Pater Kajetan in drugo (E.)	92
Literatura	92

Socialni pregled:

Delavska zbornica (E.)	93
Podpiranje vajencev v Berlinu	93
Dr. A. Ušeničnik: Socialno vprašanje. (Konec; dr. A. Gosar)	94
Revije	95

Gospodarski pregled:

K gospodarskemu položaju (D. P.)	96
Literatura (P.)	96

„SOCIALNA MISEL“ izhaja vsakega prvega v mesecu. — Urejuje jo in oblastem odgovarja Fran Erjavec, na čigar naslov (Ljubljana, Poljanska cesta šte. 18) je pošiljati tudi rokopise. — Upravništvo je v Ljubljani, Jugoslovanska tiskarna, kolportajni oddelek, Poljanski nasip 2. — Za Italijo je poverjenišvo v Gorici, Via Carducci 2. Naročnina za vse leto znaša 50 Din, za Italijo 25 lir, za ostalo inozemstvo 60 Din. — Izdajatelj: Dr. A. Gosar, Ljubljana. — Tiska jo Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani, za katero odgovarja Karel Čeč.

Dr. Fr. Kulovec:

Državni proračun za proračunsko leto 1926/27.

(Konec.)

Če predloženi proračun pregledamo že samo s tehnične strani, takoj zapazimo, da odpade na štiri ministrstva, to je na ministrstvo vojske in mornarice, za šume in rude, za javna dela in prometno ministrstvo več kakor polovica vseh izdatkov. Kako je to mogoče?

Veliki krediti v teh ministrstvih so namenjeni za velike investicije. Ne samo v teh imenovanih ministrstvih nego tudi v vseh drugih ministrstvih se krijejo investicije, ki znašajo težke stotine milijonov dinarjev, iz tekočih državnih dohodkov in obremenjujejo s tem tekoče državne izdatke. S tem se seveda proračun državnih izdatkov neizmerno povečuje. To je tudi ena glavnih in najtežjih hib našega finansiranja in državnega gospodarstva. Stroške za stvari in ustanove, ki bodo služile več generacijam mečejo na redni državni proračun. Samoposebi umevno je, da se s tem gospodarske sile izčrpljujejo, gospodarstvo omačuje in pojavlja se splošna gospodarska kriza.

Druga glavna hiba je v tem, da so personalni izdatki mnogo previsoki. Izračunali so, da znašajo preko 40% vseh državnih izdatkov. To je preko pet milijard dinarjev. Takih izdatkov naše gospodarstvo ne prenese. Ta ogromna številka je posledica pogrešene uradniške politike. Dasi so stroški tako veliki, se pa uslužbeni uradniški aparat upravičeno pritožuje, da je slabo plačan.

Ker se tako velikanske vsote uporabljajo iz tekočih državnih dohodkov za kritje raznih investicij, je naravna posledica, da potem nedostaja denarja za dovoljno dotiranje nujno potrebnih zahtev poedinih ministrstev. Deklamirajo venomer, kako da je poljedelstvo prva in glavna panoga našega narodnega gospodarstva. Priznavajo, da so krediti za te namene smešno majhni. Ko pa je čas, da bi se v resnici glavna panoga našega gospodarstva s primernimi krediti podprla, slišimo vedno isti izgovor, češ, da naše finančno stanje ne dopušča večjih izdatkov. Kakor s tem, tako je tudi v vseh drugih primerih (ministrstvo prosvete) glavni razlog za nedovoljna sredstva dejstvo, da naše vlade mečejo v svoji kratkovidnosti stotine milijonov rednih dohodkov za bolj ali pa tudi manj nujne investicije. To budgetiranje se danes že nad našim gospodarstvom grozno maščuje, ali merodajni faktorji se še niso izpametovali.

Tretja hiba je v tem, da so krediti na poedina ministrstva neekonomično in neracionalno razdeljena. Vlada ni upoštevala dejstva, da je treba v prvi vrsti povečati kredite onih ministrstev, ki bi, če bi bila zadostno in vsestransko dotirana, znatno pripomogla, da bi se gospodarska in s tem tudi davčna moč državljanov dvignila. Proračun izdatkov pomenja pa vrhu tega glede razdelitve kreditov še to velikansko krivico, da se nekatere pokrajine na račun drugih favorizirajo in privilegirajo. To se žalibog dogaja že vsa leta našega skupnega državnega življenja. Naravne posledice te krivice se morajo pokazati in so se pri nas že pokazale.

Še eno. Od realnega proračuna moramo zahtevati, da ima v budgetu izdatkov vsaj vse one kredite, ki jih je država po obstoječih zakonih dolžna izplačevati. O predloženem budgetu tega ne moremo trditi. Cela vrsta državnih obveznosti je izpuščenih. In te vsote niso tako majhne; znašajo več stotilijonov dinarjev. Če jih ni v budgetu, pa bi po zakonu morale biti v budgetu, je jasno tudi iz tega razloga, da budget ni realen.

Toliko o proračunu državnih izdatkov. V podrobnosti se ne moremo spuščati, ker bo za to prilika ob drugi priložnosti. Kaj pa naj sodimo o budgetu državnih dohodkov?

Na splošno lahko mirne vesti trdimo, da presegajo preliminirani državni dohodki za leto 1926/27 gospodarsko moč ljudstva. Če bi državna uprava v državno blagajno tudi dejansko mogla spraviti predvideno vsoto, bi to tako znatno zadelo ljudske dohodke, da se bo to poznalo v vsem gospodarstvu. Že dosedaj so bila državna bremena tako visoka, da so vzela 30% in več dohodkov, v nekaterih primerih so grabila že osnovni kapital sam. Radi teh velikih dajatev je nastopil zastoj in nazadovanje splošnega gospodarstva. Zadnji izkaz o državnih dohodkih, ki so ga dobili člani finančnega odbora za mesece april — julij preteklega leta, izkazuje precejšen zastoj v zbiranju davkov. Za te mesece izkazuje izkaz deficit nad 200 milijonov dinarjev. Če zahteva letos finančni minister še večje dohodke, je to zelo optimistično kalkuliranje. Po lanskim uspehim bi mogli naravno le sklepati, da bo letos še težje realizirati lansko vsoto, kaj šele povečano vsoto. Dr. Veljković je v generalni debati stvarno dokazoval in mislim tudi dokazal, da predvidenih dohodkov vsaj v nekaterih panogah finančni minister ne bo mogel zbrati. To velja zlasti za neposredne davke, carine in železniške tarife. Za Slovenijo moremo kategorično trditi, da bo davčni uspeh vsaj glede direktnih davkov znatno manjši nego je bil v prejšnjem, budgetnem letu in to iz enostavnega razloga, ker je Slovenija prišla na rob svojih gospodarskih moči.

Daljnja karakteristika budgeta državnih dohodkov je ta, da vlada zahteva pretežno večino svojih dohodkov potom indirektnih dajatev. Vsaj osem desetih vseh državnih dohodkov rezultira iz tega vira. V tem so si pač vsi edini, da je ta način kritja državnih potreb skrajno krivičen, ker vali pretežno večino bremen na široke, siromašne in manjpremožne plasti naroda. Dejstvo je pa, da je vsled gospodarske krize gospodarska

moč ljudstva začela jako padati. Tudi to je razlog, da upravičeno dvomimo, če so številke finančnega ministra v budgetu državnih dohodkov realne.

Končno moramo konstatirati še dejstvo, da je več ministrstev že v teku debate v finančnem odboru izjavilo, da bodo morali z amandmani zahtevati v narodni skupščini pri obravnavanju njihovih budgetov večje kredite kot korektiv predloženega budgeta. S tem bi se seveda proračun le še povečal.

Če resumiramo, bi mogli sledeče konstatirati:

Budget je mnogo prevelik. Budget ni ravnotežen, ker ne moremo pričakovati, da bi se stekla v državno blagajno preliminirana vsota državnih dajatev. To moremo tem bolj trditi, ker je prilično jasno, da bodo morali izdatke še povečati. Finančni minister je že opetovano izjavil, da smo dosegli skrajno mejo dajatev. Preko te mere ne moremo iti, ker je ljudstvo več ne zmore. To je res. Res pa je tudi to, da ljudstvo že dosedanjih dajatev več ne zmore. Če hočemo imeti uravnotežen budget — in imeti ga moramo, če nočemo nove inflacije ali novih davkov, — potem ni drugega izhoda, nego da uvedemo najstrožje varčevanje, pametno gospodarstvo, za investicije pa dobimo kredit v inozemstvu. Druga nuja pa je, da se uvede enakomerna in pravična porazdelitev davkov po celi državi, kar dosedaj tudi ni bilo.

Pogačnik Frido:

Mednarodna organizacija dela.¹

Če motrimo zgodovino socialnega in gospodarskega življenja zadnjih sto let, se nam razen drugih enotnih vidikov pojavlja kot znak te dobe njena mednarodnost. Raznovrstni in vseh mnogoštevilnih panog in strok se dotikajoči mednarodni dogovori in sklepi so živa priča, kako je vse stremelo in še danes stremi prav za tem, da se uredijo vsi tozadevni odnošaji na čim širšem temelju. V vsej tej dobi se skuša preko suverenih držav doseči in uvesti enotna načela, ki bi veljala na čim večjem številu državnih teritorijev. To sta pospeševala zlasti rastoči mednarodni promet in trgovina, ki sta potrebovala enotnih vidikov povsod, kjer je prodrla misel svobodnega gospodarstva napram merkantilizmu, ki se je omejeval na eno samo državo.

Zato ni čudno, če se je pojavila enaka potreba mednarodne ureditve tudi glede delavskega vprašanja, zlasti z ozirom na njega zaščito na svetovnem teritoriju, česar so se tudi vsi novodobni socialni reformatorji

¹ Članek ima namen podati informativno in instruktivno sliko o tej mednarodni organizaciji brez kakršnekoli kritike. Navajam samo glavne obrise; podrobnih določil o upravi in ostalih organizatornih določb se radi omejenega prostora zaenkrat ne dotikam.

dobro zavedali, kar nam jasno kaže že Marxov vzklik: »Proletarci vseh dežel, združite se.«

Tako vidimo razen poedinih drugih poizkusov v prejšnji dobi² med vojno klice in prošnje posameznih sindikalnih shodov, ki so zahtevali, da se vprašanja delavske zaščite brezpogojno uvrstijo v mirovne pogodbe, zlasti n. pr. kongres v Linzu l. 1916., v Stockholmu l. 1917. in po vojni v Bernu l. 1919. Refren vseh teh klicev in zahtev je končno našel svojo konkretno obliko v mednarodni organizaciji dela, ki je dete versajske mirovne pogodbe iz l. 1919.

I. Pravni temelj mednarodne organizacije dela.

Pravni temelj te mednarodne institucije tvori XIII. del (členi 387 do 426) omenjene versajske mirovne pogodbe (enako tudi sanžermenske in trianonske), oziroma XII. del mirovne pogodbe v Neuilly. Uvod k temu delu, ki govori o svrhi te organizacije, se glasi:

»Ker ima društvo narodov za svoj smoter ustanovitev svetovnega miru in ker je možen tak mir le na temelju socialne pravice;

ker obstojajo pogoji dela, ki ustvarjajo mnogim ljudem krivico, bedo in pomanjkanje, kar rodi tako nezadovoljstvo, ki postavlja v nevarnost svetovni mir, in ker je nujno potrebno, da se izboljšajo ti pogoji: kar se tiče n. pr. delovnega časa, določitev maksimalnega dnevnega in tedenskega dela, ureditve nočnega dela, borbe proti nezaposlenosti, garancije zaslužka, ki omogoča za življensko existenco možne pogoje, zaščite delavcev proti profesionalnim in drugim boleznim in proti nezgodam pri delu, zaščite otrok, mladine in žen, podpore za starost in onemoglost, zaščite interesov delavcev v tujini, afirmacije principa sindikalne svobode, organizacije strokovnega in tehničnega pouka in drugih analognih odredb;

ker pa nesprejetje resnično človekoljubnih delovnih pogojev s strani kake države ovira druge države, ki žele izboljšati usodo delavcev v svojih lastnih deželah;

zato so visoke stranke pogodnice, navdahnjene s čuvstvi pravice in človečanstva, ter z željo, zagotoviti trajni svetovni mir, sklenile.....«

Temu uvodu sledijo natančne določbe o instituciji. Navesti pa moramo še v tem delu mirovne pogodbe določene in izražene točke, katerih pogodnice ne smatrajo za obvezne in so navedene samo eksemplifikativno. Te so:

1. Dela se ne sme smatrati za trgovsko blago ali trgovski predmet;
2. pravica združevanja delojemalcev in delodajalcev v vseh zadevah, ki niso nasprotna veljavnim zakonom;
3. času in kraju primerno plačilo, ki zajamčuje dostojno življenje delavcev;

² Glej članek »Pregled zgodovine mednarodnega delovnega prava« v zadnji številki »Socialne Misli«.

4. uvedba osemurnega dnevnega in 48urnega tedenskega dela je cilj, ki se mora povsod doseči;

5. uvedba vsaj 24urnega tedenskega počitka, ki naj pade, če le mogoče, na nedeljo;

6. odprava dela otrok in obvezna omejitev dela mladostnih oseb obeh spolov v svrhu nadaljevanja njih vzgoje in osiguranja fizičnega razvoja;

7. za istovrstno delo enako plačilo ne glede na spol;

8. zakonita pravila o pogojih dela naj v vsaki deželi urejujejo postopanje z vsemi delavci, ki so njeni zakoniti prebivalci; in

9. vsaka država naj uredi kontrolo za izvajanje zakonitih predpisov glede varstva delavcev, v kateri naj bodo zastopane tudi ženske.

Omenimo naj še, da je mednarodna organizacija dela avtonomna v okviru društva narodov.

II. Organizacija.

Organi mednarodne organizacije dela so:

1. Generalna konferenca. Njena pravna podlaga je pravilnik konference, ki podrobno razpravlja o njenem delokrogu in podrobni ureditvi. Generalna konferenca je suverena oblast in se sestaja vsako leto. Vsaka država članica, katerih je zdaj 58 (glej priloženo tabelo) odpošlje štiri delegate: dva določi vlada, enega organizacija, ki predstavlja delavce dotične države, zadnjega pa organizacija delodajalcev. Konferenco otvori predsednik upravnega sveta mednarodnega urada dela, dokler se ne izvoli predsedstvo konference, ki sestoji iz predsednika in treh podpredsednikov različnih narodnosti. Podpredsedniki se volijo eden iz vladne skupine, drugi iz skupine delodajalcev in tretji izmed zastopnikov delojemalcev. Delo konferenc je v tem, da se izdelajo načrti konvencij in priporočila (recomandation), ki se sprejemajo z dvetretjinsko večino. Vsak delegat ima en glas in sme glasovati o vseh zadevah. Strokovnjaki, ki so delegacijam prideljeni, nimajo pravice glasovanja. Tako izglasovani načrti se predlože raznim parlamentom ali pristojnim oblastvom, ki jih ali sprejmejo ali odklonijo. Kar se tiče priporočil, se države članice obvežejo, da bodo predložile svojim parlamentom zakonske načrte v smislu teh priporočil. Seje konference so javne, službeni jezik je francoski in angleški. Doslej je bilo sedem konferenc: Washington (29. oktobra—29. nov. 1919), Genova (15. jun.—10. jul. 1920), Ženeva (25. okt. do 19. nov. 1921), Ženeva (18. okt.—3. nov. 1922), Ženeva (22.—29. okt. 1923), Ženeva (16. jun.—5. jul. 1924), Ženeva (14. maja—10. jun. 1925).

2. Mednarodni urad dela. To je nekak izvršilni organ konference, katero urad podpira v zbiranju potrebnega gradiva. On zbira in oddaja informacije o vseh zadevah, ki se tičejo mednarodne ureditve pogojev v industrijskem življenju in delu. Izdaja in priobčuje v periodičnih listih poročila o problemih, ki so mednarodnega interesa. Dočim se vrše vsakoletne konference lahko v vsakem mestu, ki ga predhodna konferenca izglasuje z dvetretjinsko večino, ima pa mednarodni urad

dela svoj sedež vedno v istem kraju, kakor tajništvo društva narodov. Urad dela vodi ravnatelj, njegov namestnik in uradništvo, ki šteje sedaj 317 oseb, všteti ženske. Zastopanih je pri tem osebju 28 narodnosti.

Na čelu mednarodnega urada stoji upravni svet, ki sestoji iz 24 članov: 12 je zastopnikov raznih vlad, 6 zastopnikov delodajalcev, 6 delojemalcev. Od 12 vladnih zastopnikov jih mora biti 8 imenovanih iz držav, ki zavzemajo važno mesto v industriji. Te države so: Anglija, Belgija, Kanada, Francija, Nemčija, Indija, Italija in Japonska. Upravni svet je voljen za tri leta in se sestaja redno vsake tri mesece. Do junija 1. 1925. je bilo teh sestankov 28. Glavna naloga upravnega sveta je v tem, da pripravi dnevni red vsakoletnih konferenc, da nadzira izvrševanje odredb, ki so na konferenci sprejete in da nadzira mednarodni urad dela, ki ima tri oddelke:

a) **Diplomatski oddelk**: vrši diplomatske posle v zadevah sprejetja in ratifikacij konvencij, obvešča vlade pravočasno o dnevnem redu bodoče konference in daje potrebne odredbe in predpise o že izglasovanih načrtih. Ta oddelk je tudi autentični tolmač zakonskega besedila konvencij ter vodi tudi tajniške posle na konferencah.

b) **Oddelk za znanstvena raziskovanja**. Ta raziskuje vsa delavska vprašanja in dobiva statistične podatke iz vseh delov sveta; zato je postal ta oddelk najtočnejši urad za statistične podatke vseh problemov gospodarskega in socialnega življenja.

c) **Oddelk za obvestila in odnosa** ima nalogo, da vzdržuje zvezo z raznimi industrijskimi in delavskimi organizacijami, ki se bavijo z vprašanji iz delokroga tega urada in daje organizacijam in vladam, ki se obračajo na urad vse informacije in pošilja v tisk vesti o svojem delu.

III. Dosedanje delo.

Delo mednarodnega urada dela se je osredotočilo tam, kjer je dobilo svoj pravni temelj. Že zgoraj je bilo omenjeno, da je njegova glavna naloga izdelovati načrte konvencij, ki naj postanejo živ zakon. Dalje pa izdaja tudi priporočila, ki naj bi se izkristalizirala v zakonih raznih držav.

A. **Konvencije**.³ Prva konferenca v Washingtonu je sprejela sledeče konvencije, ki se bavijo v glavnem z industrijskimi delavci:

1. Načrt, ki določa 8 urni dnevni in 48 urni tedenski delovni čas v industrijskih podjetjih;
2. načrt, ki zadeva brezposelnost;
3. načrt glede zaposlovanja žena pred in po porodu;
4. načrt, ki se tiče nočnega dela žensk;
5. načrt, ki določa minimalno starost otrok pri zaposlovanju v industrijskih podjetjih;

³ Glej priloženo tabelo.

6. načrt, ki govori o nočnem delu otrok v industriji; in

7. predlog, naj se konvencija iz l. 1906. o uporabi belega fosforja (veljala do tedaj le v 11 državah⁴) predloži še ostalim državam.

Druga konferenca v Genovi l. 1920. je sprejela naslednje konvencije, ki se bavijo največ z izboljšanjem delavskih pogojev in razmer v pomorstvu:

8. Načrt, ki določa minimalno starost otrok pri zaposlovanju na morju;

9. načrt, ki govori o odškodnini za slučaj brezposelnosti radi brodoloma, ali ker se je ladja izgubila; in

10. načrt o nameščanju mornarjev.

Tretja konferenca v Ženevi l. 1921. je imela bolj splošen značaj in je sprejela:

11. Načrt, ki določa minimalno starost za zaposlenje otrok v poljedelstvu;

12. načrt, ki daje kvalifikacijsko in društveno pravico poljedelskim delavcem;

13. načrt, ki predvideva odškodnino za poljedelske delavce;

14. načrt o uporabi svinca v slikarstvu;

15. načrt, ki govori o aplikaciji tedenskega počitka v industrijskih podjetjih;

16. načrt, ki določa minimalno starost v zaposlitvi mladostnih oseb za kurjače in nosače; in

17. načrt o obveznem zdravniškem preiskovanju otrok in mladostnih oseb, zaposlenih na morju.

Četrta, peta in šesta konferenca se niso bavile s konvencijami.

Sedma konferenca v Ženevi l. 1925. je sprejela sledeče konvencije:

18. Načrt, ki določa enakopravnost inozemskih delavcev z domačimi in enako odškodnino v slučaju nezgod;

19. načrt glede nočnega dela v pekarnah;

20. govori o odškodnini v slučajih nezgod; in

21. govori o odškodnini v slučajih profesionalnih bolezni.

Katere države in koliko držav pa je sprejelo te konvencije, ne vem.

B. Priporočila. Kakor smo omenili že zgoraj, tvori važen delokrog mednarodnega urada dela tudi izdajanje priporočil. Posameznih ne bomo omenjali, ker so pač samo priporočila, a še ne zakoni, vendar naj poudarimo, da segajo vsa ta priporočila globoko v socialno življenje in bodo prinesla, če se izvedejo, res novega duha v odnošaje celokupnega svetovnega delavstva.

C. Publikacije. Urad izdaja več raznih publikacij, ki izhajajo perijodično ali posamezno in razpravljajo o vseh perečih delavskih vprašanjih; razne članke, ki se bavijo z informacijami iz vseh dežel, s točno statistiko in drugim aktualnim gradivom.

⁴ Katere države in koliko držav je sprejelo te konvencije, glej tabelo

Države	Konferenca v Washingtonu od 29. okt. - 29. nov. 1919							Konferenca v Genovi od 15. junija do 10. julija 1920			Konferenca v Ženevi od 25. okt. do 19. nov. 1921						
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Abesinija	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Albanija	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	d	c	d	d	d	d	d
Argentinijska	c	c	c	c	c	c	—	c	c	c	c	b	c	c	c	c	c
Avstralija	d	d	d	d	d	d	—	cd	c	c	d	c	d	d	d	d	d
Avstrija	a	a	d	a	—	a	—	—	—	—	a	a	—	a	—	—	—
Belgija	c	c	c	a	a	a	—	a	a	a	—	—	—	d	c	—	—
Bolivija	—	—	—	d	—	d	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Brazilijska	c	c	c	c	c	c	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bolgarija	a	a	a	a	a	a	—	a	a	a	a	a	a	a	a	a	a
Canada	—	—	—	—	—	—	a	c	c	—	—	—	—	—	—	c	c
Chile	c	c	c	c	c	c	—	c	c	c	c	b	c	c	c	c	c
Češkoslovaška	a	c	c	a	a	c	—	d	d	d	a	a	d	a	a	d	d
Danska	c	a	c	c	a	a	a	a	c	c	c	b	a	c	c	a	c
Dominiko	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ekvador	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Estonija	c	a	d	a	a	a	—	a	a	a	a	a	a	a	a	a	a
Finska	—	a	—	—	b	b	—	b	—	a	—	a	—	—	a	—	—
Francija	c	b	c	a	c	b	a	d	c	c	—	—	—	c	cd	c	c
Grčija	a	a	a	a	a	a	—	d	d	d	—	—	—	b	b	—	—
Guatemala	d	d	d	d	d	d	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Haiti	—	—	—	—	—	—	—	d	d	d	—	—	—	—	—	—	—
Hedžas	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Honduras	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Indija	a	a	d	a	d	a	—	—	—	—	—	a	—	—	a	a	a
Irska	—	b	—	b	b	b	—	b	—	—	a	a	a	—	—	—	—
Italija	a	a	b	a	c	a	a	c	a	a	a	a	c	c	a	a	a
Japonska	—	a	d	d	b	d	—	a	—	a	a	—	—	—	—	—	—
Kitajska	d	—	d	—	d	d	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kolumbija	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kostarika	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kuba	—	—	c	—	c	c	—	c	c	c	—	—	—	c	c	—	c
Latvija	b	c	b	c	b	b	—	c	c	c	b	a	d	a	a	a	a
Liberija	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Litvanija	c	c	c	c	c	c	—	c	c	c	d	c	d	d	d	d	d
Luksemburška	d	d	d	d	d	d	—	d	d	d	—	—	—	—	—	—	—
Nemčija	c	a	—	c	c	—	a	c	c	a	c	a	a	c	c	c	c
Nikaragva	d	d	d	d	d	d	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nizozemska	c	c	c	a	b	a	a	a	b	b	—	b	c	c	c	c	c
Norveška	—	a	d	—	d	—	a	—	—	a	—	—	—	—	—	—	—

Opomba: Številke 1—17 pomenijo posamezne konvencije.

a = ratificirane konvencije;

b = konvencije predložene kompetentnim oblastvom;

c = zakonodajnemu organu predložene konvencije;

d = države, ki so podale informacije o dosedanjih tozadevnih ukrepih.

Nadaljevanje tabele glej na naslednji strani!

Države	Konferenca v Washingtonu od 29. okt. 29. nov. 1919							Konferenca v Genovi od 15. junija do 10. julija 1921			Konferenca v Ženevi od 25. okt. do 19. nov. 1921						
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Nova Zelandija	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ogrska	—	b	b	b	—	b	—	b	—	—	b	—	b	b	b	b	b
Panama	d	d	d	d	d	d	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Paragvaj	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Perzija	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Peru	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Poljska	c	a	c	d	a	a	—	a	a	a	a	a	a	a	a	a	a
Portugalska	—	—	d	d	d	d	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Romunija	a	a	a	a	a	a	—	a	—	—	—	—	—	bc	a	a	a
Salvador	d	d	d	d	d	d	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
SHS država	d	d	d	d	d	d	—	a	d	d	d	c	d	d	d	d	d
Siam	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Južna Afrika	—	a	—	a	—	—	a	d	d	d	—	—	—	—	—	—	—
Španija	c	a	a	c	c	c	a	a	a	c	c	b	c	a	a	a	a
Švedska	d	a	—	—	c	—	—	a	—	a	a	a	a	a	—	b	b
Švica	—	a	—	a	a	a	a	—	—	—	—	—	—	—	c	—	—
Urugvaj	d	d	d	d	d	d	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Angleška	—	a	—	a	a	a	a	a	—	c	—	a	a	—	—	c	c
Venezuela	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

To je v glavnih obrisih organizacija in delo mednarodnega urada dela. Kakor je videti iz priložene tabele, naša država še ni sprejela nobene izmed navedenih konvencij. Tudi mi ni znano, ali in kako se udeležuje konferenc in kdo jo zastopajo, vendar v upravi te korporacije ni zastopana. Želeli bi bilo, da se zgoraj navedene konvencije v najkrajšem času uzakonijo tudi pri nas in naj bi njihov vpliv začutili kmalu v naši mladi državi, da ne bomo glede socialne politike med civiliziranimi državami na — zadnjem mestu, kjer se že skoraj nahajamo.

Ivan Rejec:

Narodno življenje italijanskih Slovanov nazunaj in naznotraj.

(Konec.)

III.

Goriška krščansko-socialistična struja se je ves čas odlikovala z bogastvom idej in dela ter je pozivljajoče vplivala tudi na liberalno strujo. V danih razmerah je smatrala za slovansko manjšino v Italiji — cerkveno, politično, kulturno in, kar možno, tudi gospodarsko avtonomijo za rešilno življensko obliko.

Ker se je italijanska politična javnost v letih 1919. do 1921. nagibala zoper nacionaliste k ljudovcem in komunistom, je bilo precej upanja, da se posreči rešiti delno politično avtonomijo v obliki histo-

ričnih deželá. Za ta smoter so se na Goriškem skupaj s Slovenci pote govali tudi Furlani. V začetku leta 1922. se je obnovil goriški deželni odbor; tu sta bila poglavitna delavca furlanski ljudovec dr. Pettarin in dr. Besednjak. Goriška slovenska stranka je v zvezi z italijanskimi strankami tisto leto izvršila za deželo neizrečno mnogo dela, zlasti go- spodarskega s povojno obnovo in s pospeševanjem vojnoodškodninskih izplačil.

Duhovščina je bila začela pokret, da bi se okrepila cerkvena avtonomija, ki bi bila narodu zanesljiva opora. Izročila se je sveti stolici statistično in meritorno podprta spomenica s prošnjo, da se usta- novi za vse Slované v Italiji ena sama škofija z značajem nadškofije; nadškof imej jurisdikcijo do oseb slovanskega narodnega katastra.

Temu prizadevanju, ki je mnogo obetalo, je storila konec fašistovska revolucija koncem oktobra 1922. S fašistovsko diktaturo je zajel državo kar najstrožji nacionalizem in centralizem, ki je vse nade na avtonomijo pokopal in slovenščino dosledno izrinil iz vse javnosti: iz uradov, celo iz občinskih, in iz šol. Centralizem in narodni šovinizem sta našla najbolj vnetega zaveznika v videmskih trgovcih, ki tekmujoči boj zoper Gorico pokrivajo z narodnim plaščem.

Kljub tej stiski je krščansko narodno vodstvo v Gorici z duhovskim Zborom vsevdilj snovalo v vseh panogah kulturnega življenja. Že prvi snopič Zbornika javlja občni zbor Krščansko-socialne zveze v Gorici kot matice prosvetnih društev; ta se je izvršil 27. fe- bruarja 1920. KSZ se je kesneje preobrazila v Prosvetno zvezo ter začela 1923 izdajati vrlo urejevano glasilo Naš čolnič. Liberalci so prišli šele leta 1922. v Trstu s Prosveto (ustanovni občni zbor 2. marca 1922) in v Gorici z Zvezo prosvetnih društev, pa so seveda očitati krščanski stranki za narod škodljivo cepljenje.² Druga številka Zbornika je navestila Mladiko. Liberalci so skušali proti Mla- diki in Našemu čolniču izdajati Prosveto, ki je pa naglo prenehala. Pač pa je uspel Ženski svet, ki so ga razširile učiteljice, in pa otroški list Novi rod, s katerim je izvršilo učiteljstvo med Slovenci v Italiji veliko prosvetno delo. Žal, da se obema listoma, ki se opirata predvsem na učiteljstvo, v tej obliki ne obeta primerna bodočnost, ker slovenskemu učiteljstvu, kadar preneha slovenska šola, ne bo obstanka v domači deželi.

Vse določno kaže v smeri, da ostane slovenskemu jeziku pribežališče in nega v cerkvi in v delovanju duhovščine. Zato sem beleženi pisec tega članka v Jadranskem almanahu za leto 1924. povedal to-le misel: »Danes lahko bolj razločno kot pred pol stoletjem spregledamo resnično korist in potrebo naroda. Ta zahteva, da se mora v narodu kar najbolj razviti in spopolniti cerkveno življenje... Kruta sila državne diktature je vselej časovno omejen pojav, organizirano delo avtonomne

² Jadranski almanah 1924, str. 35.

cerkve je pa najbolj žilava sila, kar jih zgodovina pozna; tojeda mora dobivati človeških pomožnih sil — duhovnikov — iz naroda. To nam bodi kaŕipot v bodočnost.«³ In na naslov laiškega razumništva sem tam zapisal: »Združeno se lotimo vzgoje mladine v Marijanskih kongregacijah ali krščanskih prosvetnih društvih, združeno nesimo med narodno mladino krščanske ideale, sodelujoč pri verskih vajah in v vsem cerkvenem življenju.«⁴ Taisto misel poudarja F. V. Förster italijanskim Slovincem v krasni poslanici za lanski boŕiž: »Ko prihrujejo teŕke usode nad ves narod, se dá zaklad narodnosti oteti samo tako, da se ljudstvo s podvojeno gorečnostjo oklene zakladov krščanskega izročila.«⁵

Toda vse tisto slovansko razumništvo, ki se je krščanstvu po vzgoji in izobrazbi več ali manj odtujilo, gre svoja pota. Učiteljstvo povečini ne smatra za umestno, da bi sodelovalo s cerkvijo v izrazito krščanski smeri; liberalni akademični naraščaj se pa hoče naravnost kulturno-bojno znašati.

Začetkom septembra lani je na zborovanju liberalnega srednješolskega dijaštva v Trstu tajnik trŕaške E d i n o s t i g. Gabršček pozival na odločen boj proti klerikalizmu. Ta klic se vpričo trŕaškega in goriškega liberalnega vodstva ponavlja. Torej so tudi v točki programatične ločitve stopili liberalci na pot krščanskega razumništva, ki je od začetka zahtevalo v javnem delu načelnosti. Kajpada liberalci programa svojega ne utemeljujejo globlje, praktično se največ zadovoljujejo z negacijo pozitivnega krščanskega dela, a ne baš redko se krščanska morala in krščanske naprave tudi napadajo. Posledica breznačelnosti je tipični pojav po selskih občinah: vse, kar v javnosti ni odločno s krščansko stranko, ostane omahljiva množica, ki gre za valom javnega mnenja in pritiska: danes so edinjaši, jutri komunisti, pojutrišnjem fašisti..., vselej pa v javnosti proti duhovniku in cerkvi. Liberalna vzgoja!

Spričo tega dejstva krščanskemu razumništvu ne preostaja drugega, kot da s potrpljenjem vrši pozitivno delo v gospodarstvu in prosveti, v cerkveno religioznem življenju in z vzgojo krščanskega naraščaja. V vseh področjih imamo lepe postojanke. Zamolčati pa ne smem pomena Malega lista, tega poljudnega tednika, ki je iz Trsta prodril v take kraje in ljudske plasti, kamor še nikoli ni bilo seglo slovensko berivo. Zato je ta vrli pionir zasluŕil, da mu je stopilo ob stran v boju posebno politično tajništvo v Trstu.

Zadnji spopad med krščansko in liberalno stranko je bil pod konec lanskega leta zaradi Narodnega sveta. Objektiven opazovalec bo lahko presodil, na kateri strani je bila v tej praski rodoljubnost in zrelost. Sad je zaenkrat ta, da je priznan obstoj dveh strank in potreba skupne vrhovne instance. Vsekako pa vsi pogoji nalagajo primorskim Slovanom veliko samozatajo ter jim veleavajo, da bolj in bolj zbirajo sile svoje naznotraj.

³ L. c., str. 27. ⁴ L. c., str. 28.

⁵ F. V. Foerster, Boŕižna poslanica Slovincem. Gor. straŕa 1925, štev. 102.

Fran Erjavec:

Pregled zgodovine socialističnega gibanja med Slovenci.¹

Uvod.

Beseda »socializem« je bila sicer prvič zapisana šele leta 1832., toda socialne teorije in socialna gibanja poznamo že v pradavnih dobah. Iz starega veka so nam najbolj poznane Platonova »Država«, starokrščanske cerkvene občine, na katere nas spominjajo še danes katoliški redovi in pa komunistični nazori perzijskega državnika Mazdeka, o katerih nam pripoveduje Firduzi. V srednjem in v začetku novega veka so se pojavljali socialistični in komunistični nazori najčešče v zvezi z raznimi verskimi sektami, a prav izrazite socialistične pojave lahko opazujemo tudi v cehovskih organizacijah, kmetijskih uporih in še drugod. Najzanimivejši pojav v začetku novega veka je pa T. Morova »Utopija« (l. 1516.), s katero se pričinja, kakor pravi K. Kautsky, novodobni socializem. Od XVI. do XVIII. stoletja je izšla še cela vrsta bolj ali manj duhovitih utopij (n. pr. Campanellova, Bakonova, Harringtonova itd.), ki so imele jako velik vpliv, kar nam dobro dokazujejo številne komunistične občine, ki so jih ustanovljali razni zanešenjaki (med njimi tudi Slovenec B. Smolnikar) zlasti po Ameriki. Ne smemo pa prezreti tudi levelovskega in kvekovskega gibanja na Angleškem ter zanimive jezuitske države v Paragvaju.

Sanje utopistov je bogato oplodila racionalistična socialna filozofija XVIII. stoletja, kakor je vplivala zlasti potom J. J. Rousseauja (1712—1778). Ta je zapisal že l. 1754. znamenite besede, da je bil oni, ki je prvi ograbil neki prostor in si ga prilastil, pravi utemeljitelj meščanske družbe. Posledica vplivov, ki jih je imela omenjena filozofija, je bila velika francoska revolucija, ki je zopet odprla številnim družabnim reformatorjem nove vidike, zato najdemo koncem XVIII. in v prvi

¹ Že več let se bavim z mislijo, da bi napisal zgodovino socialističnega gibanja med Slovenci in zato sem tudi ves ta čas — kolikor mi je bilo poleg drugih opravkov mogoče — pridno zbiral potrebno gradivo. Kdor se je kdaj bavil s podobnim poslom, ve, kako je to zamudno in s kolikimi težavami je združeno, zato seveda ne vem, kdaj bom mogel svojo misel tudi realizirati. Posrečilo se mi je pa že doslej dobiti toliko podatkov, da mi je prilično jasen vsaj glavni obris. Ker je to poglavje naše preteklosti doslej pri nas še sploh nenačeto (spomini, ki jih objavljajo nekateri starejši socialisti v mesečniku »Pred lipom«, so povečini nekritični in nezanesljivi), sem se zaradi prigovarjanja od mnogih strani odločil, da objavim zaenkrat vsaj ta pregled. Zavedam se dobro njegove nepopolnosti (zlasti glede razvoja socialnega gibanja med izvenkranjskimi Slovenci, glede sočasnega gospodarskega ozadja v Sloveniji itd.), toda vse podrobnosti v tak zasilen pregledičitak ne spadajo. Tudi podrobnih virov zaradi omejenega prostora tu ne kaže navajati (to storim v knjigi, kadar izide), pač naj pa omenim, da mi je prepustil velik del časopisnih izvečkov, zlasti za starejšo dobo, in tudi nekaj drugih podatkov g. univ. profesor dr. Iv. Prijatelj, za kar se mu seveda tudi na tem mestu najlepše zahvaljujem. F. E.

polovici XIX. stoletja celo vrsto duhov, ki so se bavili s sociološkimi problemi in vprašanjem organizacije družbe v zvezi z gospodarskim prevratom, ki ga je izvršila tedaj moderna tehnika. Nekateri so gledali srečo človeške družbe le v individualizmu in liberalizmu, drugi so pa videli rešitev iz naraščajoče kapitalistične nevarnosti v socializmu in komunizmu. Med drugimi so bili najvažnejši Francozi K. Fourier, F. N. Babeuf in Saint Simon, Anglež R. Owen ter Nemca V. Weitling in K. Rodbertus-Jagetzow. Opirajoči se deloma na tezo, da je ustvaril Bog svet dober in srečen, a da so ga pozneje pokvarili ljudje sami, so iskali novih oblik družabnega reda, ne da bi spoznali že vse vzmeti socialnega življenja, zaradi česar jih navadno tudi imenujemo utopične socialiste.

V prvi polovici preteklega stoletja je pa zamenjal racionalistično socialno filozofijo XVIII. stoletja Heglov filozofski sestav, katerega precej označuje znani njegov stavek: Vse kar je, je pametno. Tudi družabni red nikakor ni posledica kakih človeških zablod, kakor so trdili njegovi predniki, temveč jasnih interesov onih činiteljev, ki imajo moč. Zgodovina je torej le nekako premikanje moči in njeno vsebino tvorijo pravzaprav le — razredni boji. Na ta modroslovni sestav, na tako pojmovanje zgodovine so naslonili svoje socialne sisteme historični socialisti. Nekaka početnika historičnega socializma sta Francoz L. Blanc in Nemec L. v. Stein, njegov največji zastopnik, ki je obenem tudi utemeljitelj modernega znanstvenega socializma, je pa nemški žid — Karel Marx (1818—1883). Marx in njegov najodličnejši sodelavec F. Engels sta bila učenca Hegla, le da sta nadomestila njegov idealizem z doslednim materializmom, sicer pa označujejo njih sistem zlasti nauki o nadvrednosti, koncentraciji kapitala in naraščajočem obuboževanju proletarijata, dokler ne bo velika socialna revolucija uvedla komunizma ter nauk o mednarodnem značaju socialnega vprašanja. Ta sistem, dopolnjen z nekaterimi nauki F. Lassallea nazivljemo marksizem, ki si je po vročih bojih v tretji četrtini preteklega stoletja priboril popolno zmago. Čeprav je bil velik del Marxovih tez znanstveno ovržen že proti koncu preteklega stoletja (deloma celo od njegovih lastnih pristašev, n. pr. E. Bernsteina i. dr.), je vendarle tvoril marksizem v bolj ali manj izraziti obliki načelne temelje materialističnemu socializmu skoro po vseh kulturnih državah prav do vojne. Najbolj dovršeno obliko je imel v srednji Evropi (pod katere vplivom je bilo v zadnjih desetletjih tudi materialistično socialistično gibanje na Slovenskem), kjer je bil njegov največji znanstveni zastopnik K. Kautsky.

Ostro izoblikovana načela marksizma pa vendarle že takoj od početka niso mogla zadovoljevati vseh socialnih reformatorjev, zaradi česar je nastala v zadnjih treh četrtinah stoletja še cela vrsta drugih socialističnih sistemov. Izmed onih, ki so odmevali tudi med Slovenci, bi bilo omeniti najprej anarhizem, čigar oče je Francoz J. Proudhon in ki

je našel največ odmeva med Rusi (Hercen, Bakunin, Krapotkin itd.). V srednji Evropi je širil sredi druge polovice preteklega stoletja anarhistične nauke zlasti knjigovez J. Most.

Vzporedno s protiverskim maksističnim socializmom se je pojavil tudi krščanski socializem, ki zastopa v nasprotju z materialističnim razrednim bojem marksizma načelo krščanskega solidarizma in v nasprotju z marksističnim komunizmom le zahtevo po socializaciji izvestnih produktivnih sredstev. Sicer so zastopali že mnogi socialni reformatorji prejšnjih dob izrazito verska načela (n. pr. T. Mor, Fénelon, Görres, O'Connel, Lacordaire, Cortes i. dr.), toda pravi krščansko socialistični program je sestavil šele mogunški škof V. E. Ketteler (1811—1877), čigar prizadevanja so našla živ odmev v znanih treh okrožnicah papeža Leona XIII., ki so jako pospešile njegov hiter razmah. V Avstrijo je zanesel ideje krščanskega socializma zlasti H. von Vogelsang, med Slovence pa dr. J. E. Krek, a njegov najvažnejši moderni znanstveni zastopnik je H. Pesch.

Izrastek zadnjih desetletij je pa narodni socializem, ki povdarja v nasprotju z marksistično mednarodnostjo zlasti narodnostno načelo, sicer je pa brez kakega enotnega znanstvenega sistema in je tudi le krajeven pojav pri nekaterih narodih. Dočim je izšel n. pr. v Nemčiji koncem preteklega stoletja iz krščanskega socializma in je tudi ohranil do najnovejše dobe velik del njegove miselnosti, je pa nastopal na Češkem izrazito kulturnobojno. Narodni socializem v Sloveniji je češko dete.

Izmed ostalih socialističnih sistemov, med katerimi bi bilo omeniti n. pr. agrarni socializem, državni socializem, združni socializem, organizatorični socializem, sindikalizem in boljševizem, je odmeval v Sloveniji le poslednji, a šele po vojni, zaradi česar tudi ne spada več v okvir tega preglediča.

Prav tako pestro kakor socializem sam, se je razvijalo in oblikovalo tudi socialno gibanje. V zgodovini poznamo sicer nešteto gibanj z bolj ali manj izrazito socialnim značajem (n. pr. gibanje Tiberija Graccha v starem Rimu, kmetiški upori, Francoska revolucija itd.) toda socialistično gibanje v današnjem zmislu besede je rodilo šele prejšnje stoletje. Proletarijat je sicer nosil glavni delež vseh revolucij najnovejše dobe (n. pr. l. 1789., 1793., 1830., 1848. itd.), toda tudi teh še nikakor ne moremo uvrščati v zgodovino modernega socialističnega gibanja, ker so bile to v pretežni meri meščanske revolucije, v katerih se proletarijat še ni zavedal svojih specialnih interesov. Socialistično gibanje samo je zrastle in se razvijalo šele vzporedno z modernim industrijskim kapitalizmom. Uvedba strojev je povzročila v prvi polovici preteklega stoletja med tedanjim delavstvom hude krize, ki so silile delavstvo k samoobrambi. Ta samoobramba je bila pa v začetku še nesmo-

trena in zgolj instinktiven izbruh trpečih mas, ki se je pojavljal zlasti v razbijanju strojev, plenjenju delavnic in požiganju tovarn (zlasti pogosto na Angleškem, l. 1831. v Lyonu, l. 1832. v Švici, l. 1840. pri tkalcih v Nemčiji itd.). Smotrenejše socialno gibanje, ki že napoveduje moderni socialistični delavski pokret začenjamo pa opazovati proti koncu prve polovice preteklega stoletja, ko začenja delavstvo slutiti, da njegovega žalostnega položaja niso krivi neposredno vidni predmeti, temveč pravni red, na katerem temelji kapitalistični gospodarski sistem. Prvi tak večji pojav je kartistično gibanje na Angleškem (1837—1848), kateremu je sledilo kmalu delavsko gibanje v Nemčiji, kakor se je izražalo na berlinskem kongresu poleti l. 1848. V isto dobo spadajo tudi številni poizkusi prvih delavskih strokovnih in združnih organizacij, ki so se pa zaradi nejasnosti glede oblik in ciljev prej ali slej še vsi ponesrečili.

Moderno socialistično gibanje je rodil sredi preteklega stoletja povsod isti činitelj, namreč moderni industrijski kapitalizem, zato ima tudi povsod mnogo skupnih črt. Toda kakor se je izražal ta glede na kulturno, gospodarsko, politično in socialno stanje pri posameznih narodih različno, tako opazamo iz istih razlogov in tudi zaradi kolikortoliko različnega značaja posameznih narodov vendarle že od vsega začetka tudi v socialističnem gibanju več oblik, ki so vprav tipične za posamezna plemena in jih je treba zato tudi ločeno zasledovati. Izmed teh so za svetovni socialistični pokret gotovo najmerodajnejše angleška, francoska, ruska in nemška oblika.

Na Angleškem zasledimo prve pojave smotrenega socialističnega gibanja v že omenjenem kartističnem pokretu. Njegovi neuspehi so ubili v delavstvu veselje do političnega uveljavljanja, zato je posvečalo odslej vso svojo pozornost v prvi vrsti strokovni in združni organizaciji, v politiki je pa podpiralo enkrat to, drugič drugo izmed obeh vodilnih strank, kjer je pač pričakovalo večjih koncesij. Prvo strokovno organizacijo (Trade Union) v moderni obliki (t. j. podporni in bojni) so si osnovali strojniki l. 1851., ki so prvi uvedli tudi moderno delovno pogodbo. Strojnikom so kmalu sledile tudi druge stroke in l. 1874., ko je bilo socialistično gibanje drugod še komaj v povojih, je bilo na kongresu v Sheffieldu zastopanih že skoro 1 milijon organiziranih delavcev, l. 1925. so pa štele angleške strokovne organizacije že 2 milijona članov. — Pendant angleške delavske strokovne organizacije je delavska združna organizacija, zlasti konsumne zadruge, za katere je izoblikovala tudi šele Anglija pravi moderni tip. Prva taka organizacija je bila osnovana l. 1844. v Rochdaleju z 28 člani, a l. 1906. so štele te zadruge že okroglo 2 milijona članov ter imele nad 500 milijonov zlatih mark imetja in nad 1 milijardo letnega prometa. Sličen razmah so dosegle tudi proizvajalne zadruge. — Lastno politično organizacijo si je pa ustvarilo angleško delavstvo razmeroma pozno. Sicer je nastala v zadnjih dveh desetletjih preteklega stoletja cela vrsta najrazličnejših

tozadevnih poizkusov z jako različno pobarvanimi programi, toda do solidne delavske politične organizacije je prišlo šele l. 1903. z ustanovitvijo »Labour Party«, ki narašča z enako hitrostjo kakor strokovna in zadružna organizacija. — Vse tri panoge angleškega socialističnega gibanja kažejo tudi i d e j n o mnogo samosvojega in imajo v splošnem precej več sorodnosti s krščanskim socializmom nego pa z marksizmom. Njegovo tako uspešno uveljavljanje omogoča zlasti umerjeno nastopanje, ki je priborilo tudi na polju zakonitega delavskega socialnega varstva že prelepe uspehe. — Mnogo sličnosti z angleškim socialističnim gibanjem kaže tudi socialistično gibanje v Severni Ameriki ter v Avstraliji.

Popolnoma drugo sliko nam pa nudi razvoj socialističnega gibanja na Francoskem. Dočim so si trezni in preudarni Angleži znali ustvariti že tako zgodaj sijajno organizacijo, ki je dosegala solidne in trajne uspehe korak za korakom, pa vidimo v solnčni Franciji skoro do najnovejše dobe sama vrenja, tako značilna za ta nemirni narod. Francija je prva rodila socialistično gibanje, toda konsolidirati v našem smislu ga ni mogla še do danes. Zlasti prvo dobo, ki sega nekako od revolucije l. 1830. pa do komunistične vstaje l. 1870., izpolnujejo skoro same majhne tajne zarotniške organizacije, pripravljene prijeti vsak trenutek za puško in bombo, a tudi krvavi polom pariške komune še ni mogel zatreti bolj ali manj revolucionarnega značaja in programa, ki ga imajo razne panoge in frakcije tamošnjega socialističnega gibanja. — Materialistične strokovne organizacije, katere imenujejo v Franciji sindikate in imajo tudi precej samosvojo obliko, so se mogle prav razvijati šele po l. 1884., ko je bil odpravljen zakon o njih prepovedi in l. 1896. že s 73 zvez s 2243 sindikati in 423.000 člani, a l. 1906. že s 836.000 člani. — Precej razvito je tudi konsumno in zlasti produktivno zadružništvo, ki je pa tudi šele plod zadnjih desetletij preteklega stoletja, kakor moderna politična organizacija materialističnih socialistov, katero je zasnoval pravzaprav šele l. 1879. J. Guesde, a se je že kmalu po ustanovitvi začela cepiti v najrazličnejše niansirane frakcije, ki bolj ali manj soglašajo z marksizmom. Največjo avtoriteto v politični organizaciji je imel pred vojno J. Jaurès. Da si tako razdrobljeno delavstvo tudi ni moglo priboriti znatnejšega zakonitega socialnega varstva, je umevno. Marsikako podobnost s francoskim materialističnim socialističnim gibanjem, ki je imelo sredi druge polovice preteklega stoletja jako velik vpliv na slovenske socialiste, ima tudi socialistično gibanje v ostalih romanskih deželah. — Podobno zunanjo razrvanost kakor materialistični socialisti kažejo na Francoskem tudi krščanski socialisti. To gibanje je započel tam po nemško-francoski vojni pod Kettelerjevim vplivom grof de Mun, za njim pa še mnogi drugi. Najbolj se udeležujejo na zadružnem polju in deloma tudi na strokovnem, dočim pa kakega pomembnejšega političnega pokreta iz najrazličnejših razlogov ne morejo razviti.

(Dalje prihodnjič.)

Politični pregled.

Zunanjepolitični paberki. Pogodbe v Locarnu niso pomirile evropskih držav. Velike nade državnikov, da bo nastopila po uspehih locarnskih pogajanjih za vso Evropo doba pomirljivosti in vzajemnosti, se niso izpolnile, vsaj ne v pričakovani meri. To je dokaz, da pisane pogodbe niso nikdar dovoljno poročstvo, ako ne izražajo hkrati mišljenja prizadetih narodov, oziroma ako državniki, ki vodijo usodo narodov, niso iskreni.

Že samo vprašanje vstopa Nemčije v Društvo narodov je potreslo to mednarodno organizacijo, ki se smatra kot največje dobro za narode po svetovni vojni. Takoj so se javile razne države z zahtevo, da dobe kakor Nemčija stalno zastopstvo v svetu Društva narodov kakor Poljska, Španija in Brazilija. Manjše države čutijo, da Društvo narodov ni zasnovano tako, kakor si ga zamišljajo manjše države, marveč vidijo v svetu Društva narodov več ali manj instrument velesil, ki so izšle iz svetovne vojne kot zmagovalke. Z vstopom Nemčije v Društvo narodov se bo sedanje politično ravnotežje, kolikor moremo danes o njem sploh govoriti, zazibalo. Nova vprašanja se bodo prožila, kakor vprašanje narodne manjšine v Italiji, in vidijo se že medli obrisi teženj po izpremembah nekaterih določb v mirovnih pogodbah. Velesile iščejo zaveznikov, da obdrže svojo moč v Društvu narodov. Tako ni dvoma, da stoji za švedskim protestom, da bi še kaka država dobila zastopstvo v svetu Društva narodov, Nemčija, za poljsko zahtevo po stalnem mestu v svetu Društva narodov pa Francija. Predlocarnski duh, ki je preveval evropske države, se torej ni nič izpremenil. Spor, ki je vsled teh vprašanj nastal, danes, ko pišemo te vrstice, še ni poravnal in je za sam vstop Nemčije v Društvo narodov postavil veliko vprašanje. Najuglednejši državniki si prizadevajo na vse kriplje, da spor poravnajo in se bo morda njihovi spretnosti to tudi posrečilo, ali iznenadenja vendar niso izključena. Najgrša igra igra tu Nemčija, katere politika je postala neodkritosrčna in neiskrena, odkar ne načelujejo več njeni vladi moške kakor dr. Wirth, dr. Marx. Z objektivnega stališča bi bilo samo želeli, da dobijo članstvo v svetu Društva narodov tudi druge države, ki se za to potegujejo, predvsem Poljska. Ako bo mala antanta zastopana v njem v bodoče po romunskem zunanjem ministru, potem Slovani ne bodo imeli nobenega slovanskega zastopnika v tej velevažni korporaciji. Odločeno namreč še ni, kdo bo naslednik

dr. Benešev v svetu Društva narodov, ali Duca ali Ninčić.

Locarnske pogodbe so pustile veliko vrzel z ozirom na države, ki na Locarnu niso bile naravnost interesirane. Tako so mala antanta in Italija čutile, da bi bilo z ozirom na nemška in avstrijska stremjenja po združitvi obeh držav treba neke ožje zveze, kakor so balkanske države začele razmišljati o balkanski zvezi. Ta bi bila naravna; sedanji medsebojni odnosi balkanskih držav pa so za tak čin še duhovno premalo pripravljeni, čeravno se čuje v politični javnosti, da ne bi bilo posebnih težav.

Italija pravilno ceni dalekosežnost balkanske federacije in je zato takoj prevzela iniciativo, ki utegne ovirati zbližanje med Grčijo in kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev, ki sta se nekoliko odtujili. Po želji g. Mussolinija in ne po lastni iniciativi je odšel dr. Ninčić koncem februarja v Rim. S tem, da se je dr. Ninčić odzval pozivu v Rim, še ni napravil nobene napake, saj je celo želeli, da se Italija in Jugoslavija sporazumete za slučaj priključenja Avstrije k Nemčiji, ker sta obe pri tem zelo interesirani; mi pa mislimo, da pri tem ni prav nič manj interesirana Češkoslovaška republika, ki bi jo s treh strani obkrožila Nemčija. Vesti pa, ki so prihajale iz Rima o tajnih pogajanjih, so našo javnost močno in upravičeno razburile.

Dobro informirane londonske »Times« so objavile vsebino sporazuma, sklenjenega med Mussolinijem in dr. Ninčićem: zavaruje se neodvisnost Avstrije proti vsakemu poizkusu priključitve k Nemčiji, in kar je še važnejše: Jugoslavija ne bo gradila na Jadranskem morju nobenega pristanišča, ki bi konkuriralo Reki, Italija bo pa podpirala zahteve Jugoslavije, da dobi olajšave v trgovinskem prometu, ki gre preko Soluna.

Da je vsaj večji del teh navedb točen, prav nič ne dvomimo, ker jih vlada tudi ni demantirala izvemši pasus, da se je naša država obvezala, da ne bo gradila nobenega za Reko konkurenčnega pristanišča. Smatramo, da je ta pogodba, ki še ni definitivna, nesrečna, kakor vse pogodbe, ki jih je naša država sklenila z Italijo. Vprav značilno je, da se dr. Ninčić za našo narodno manjšino v Italiji prav nič ne briga in se v svoji zunanji politiki nanjo ne ozira, tudi ne tedaj, ko bi bila to njegova dolžnost! Priznavamo, da ni mogoče in ne gre v zunanjepolitičnih pogodbah vselej ozirati se na lastne narodne manjšine v državah, s katerimi se vodijo pogajanja, ali v vprašanih koncesij v medsebojnih odnosih to mora biti!

Najstrožjo tajnost v zunanji politiki moramo najodločneje obsojati. Dr. Ninčič bi moral obvestiti vsaj načelnike parlamentarnih klubov o glavnih ciljih svoje namere v Rimu, preden je odšel tja, če se že vlada brani zunanjepolitičnega odbora v parlamentu. Tako tajno postopanje se ne da z ničemer opravičevati, tudi ne s trditvijo, da je absolutna tajnost potrebna za zunanjepolitične uspehe. Ta absolutna tajnost je rodila pač že mnogo zunanjepolitičnih porazov, po drugi strani pa molčečnost napram parlamentarnemu zastopstvu pomenja nedemokratsko nezaupnost. Znak neurejenih, slabih razmer, znak diktatorskih tendenc v zunanji politiki!

Belgrad, 15. marca 1926.

F. S.

Francoski fašizem. Propadanje parlamentarizma občutijo v veliki meri v klasični deželi istega parlamentarizma v Franciji. Beseda diktatura, močna roka itd. so stvari, o katerih se v francoskih krogih vedno debatira in v časopisu neprestano ponavlja, včasih kot zahteva ekstremne desnice, včasih kot ekstremne levice. Iz tega ozračja je vzrasla tudi francoska fašistovska stranka »Le Faisceau Français«, ki izdaja dnevnik »Le nouveau siècle«. Člane je dobila nova stranka med odpadniki rojalistične »Action Française«, mnoge pa je pripeljala v njihove vrste tudi agitacija Hervéjeva, ki hoče spremembo ustave v tem smislu, da dobi državni poglavar in da dobi vlada večjo moč in oblast kot doslej. Tudi izrazito katoliška agitacija znanega generala Castelnaua daje s svojim pretiranim poudarkom francoskega nacionalizma fašistom pobude in jim nehoti množi njihove vrste. Da bi francoski fašizem prišel od tega vpliva kot v Italiji, po sedanjih razmerah v Franciji sodeč ni misliti. Socialisti in tudi komunisti so močni. Četudi tako zvano levico sedanje finančno stanje Francije silno ovira in more desničarski nacionalni blok pri eventuelnih novih volitvah dobiti večino, vendar se nobena stranka ne bo hotela kompromitirati s fašisti, ker bi med preprostim ljudstvom izgubila na ugledu. To velja zlasti za katoličane, ki vedo, da bi delavstvo fašizem in »klerikalizem« smatralo za eno in isto. Ker tudi v vojaških krogih ni misliti na podporo tega gibanja, bo pač ostalo bolj pri vpitju in zunanjih nastopih modrih srca (francoski fašisti nosijo modre, ne črne), večjih uspehov to gibanje najbrže ne bo imelo. (Po »Hochland« 5/25-26.)

Agrarni program avstr. soc. demokracije. (Konec.) Glede izboljšanja položaja kmetijskega proletarijata zahteva program v prvi vrsti izpolnitev delavskega prava, delavskega varstva in delavskega zavarovanja. Položaj kmetijskega delavstva je zaradi njegove neorganiziranosti mnogo slabši nego industrijskega delavstva, kar povzroča beg z grude in pomanjkanje poljedelskih delavcev. Da

se to prepreči, je treba podrediti državnim zakonodaji in upravi vse zadeve varstva in prava kmetijskih delavcev. Zakonito in moderno je treba urediti pravo kmetijskega delavstva, ki ne sme biti slabše nego je industrijskega. Zakon o poravnalnih uradih in kolektivnih pogodbah je treba raztegniti tudi na kmetisko delavstvo in prav tako pristojnost obrtnih sodišč kot splošnih delovnih sodišč. Zakon o obratnih svetih in delavskih zaupnikih je treba raztegniti na vse one kmetijske obrate, ki imajo zaposlenih vsaj 20, oziroma vsaj 5 mezdnih delavcev in tudi kmetijske delavce je treba uvrstiti v delavsko zbornico. Ustvariti se morajo paritetni delovni uradi po vzoru industrijskih okrajnih komisij ter javne posredovalnice za delo tudi za kmetisko delavstvo. Zlasti potreben je državni zakon glede delovnega časa za kmetisko delavstvo, ki v letnem povprečju ne sme znašati nad 8 ur dnevno. V tem okviru morejo določiti delovne pogodbe za poletje daljši in za zimo krajši delovni čas, a za posle, ki imajo opraviti z živino ali z gospodinjstvom, morajo biti izdana še posebna določila. Za male kmetije je treba zakonito urediti minimalni dnevni počitek in odmore, za vse pa šestintrideseturni (pozimi dvainštirideseturni) nedeljski počitek (za gospodinjstvo osebe med tednom). Nadurno delo naj bo dovoljeno le v izredno nujnih slučajih ter se mora nagraditi s 50% poviškom (ob nedeljah s 100%). Določila glede delavskih dopustov morajo veljati tudi za kmetijske delavce in uvesti se morajo stroga določila glede nevarnosti pri delu in stanovanj kmetijskih delavcev in poslov. Aplicirati je treba na kmetijske delavke in otroke določila o teh delovnih silah, ki veljajo v industriji in obrtu, obenem pa podrediti tudi kmetijske obrate nadzorstvu obrtnega nazornišva. Vsa določila bolniškega, nevarnega, pokojniškega, brezposelnega, starostnega itd. zavarovanja je treba uveljaviti za kmetijske delavce in nastavljenice (enako domače in inozemske) ter ratificirati od mednarodne organizacije dela izdelane konvencije glede varstva in zavarovanja poljedelskih in gozdnih delavcev. — Kmetiskim delavcem brez posestva je treba omogočiti samostojno rodbinsko življenje in država ter dežele morajo izvesti v to svrhu tekom ene generacije velikopotezno stanovanjsko naseljevalno akcijo na občinskih zemljiščih. — Ker tvorijo znaten del kmetijskega proletarijata bajtariji in mali kmetje, ki ne pridejo dovolj niti za lastno prehrano, so prisiljeni hoditi v dnino k večjim kmetom. Za njih zaščito je potrebno izpremeniti občinska temeljna imetje ter razveljaviti vse predprave prvotnih občanarjev do teh zemljišč, zlasti pa pravice bogatih kmetov do raznih servitutov. Občinske njive in travnike je treba dati v najem najrevnejšim občanarjem in občine naj bodo dolžne preiskrbeti malim posestnikom potrebno vprež.

no živino, če je nimajo sami, kar se doseže lahko s tozadevnimi zadrugami, ki jih je treba podpirati. Izvesti se mora največja demokratizacija vseh kmetijskih korporacij. — Ker je potrebno za naseljenje in gospodarsko okrepitev kmetijskih delavcev čim večjih občinskih zemljišč, je treba ločeno ležeča zemljišča veleposestev razlastiti v korist občin, občinam vrniti vsa zemljišča, ki so bila do l. 1848. njih last, a pozneje odtujena v korist kateregakoli in podeliti občinam kupno predpravo za vsa prodajajoča se zemljišča.

V svojem zadnjem delu obravnava program prehod v socialistični družabni red. Uvodoma ugotavlja, da so nastala veleposestva z ropom, zato je naloga socializma, da vrne to zemljo zopet nazaj ljudstvu. Zasebna gozdna veleposestva škodujejo razvoju malega kmetijstva, zato jih je treba socializirati v korist države in gospodarstvo na njih urediti v soglasju s koristmi tamošnjih kmetov (zlasti živinorejcev), ne pa po suhih kapitalističnih načelih, v slučaju potrebe naj se pa gotovi deli sploh odstopijo občinam v upravo in uporabo. Na novo je treba urediti vse gozdne servitute v soglasju s sedanjimi potrebami in uprave socializiranih gozdov morajo imeti pravico dovoljevati potrebnim kmetičem tudi ugodnosti, ki presegajo servitutne pravice (n. pr. glede paše, dobave stelje itd.). — Glede poljedelskih veleposestev ugotavlja program, da so ta kot nosilci in izhodišča tehniškega napredka neobhodno potrebna. To pa velja seveda le dotlej, dokler vodijo vzorno gospodarstvo, za kar pa zasebno lastništvo ne jamči, zato jih je treba poddržaviti. K temu sili tudi povečevanje zemljiške rente, ki je produkt napredka vse družbe in ne posameznih veleposestnikov. Veleposestva je zato treba socializirati in sicer tako, da se prepusti vse ločeno ležeča zemljišča občinam, po potrebi tudi več, če je bilo pa veleposestvo že eno generacijo obdelovano od malih najemnikov, ga je pa izročiti občinam, ki ga naj do dosedanjim malim najemnikom v dedni najem. Vsa ostala veleposestva je voditi kot veleobrate, ki naj bodo vzorna učilišča za kmete in tem pomagajo s semeni, plemensko živino, stroji itd. — H koncu slika program še stališče kmeta v bodoči socialistični družbi in pravi, da se bojuje socializem proti roparski lastnini kapitalistov in ne proti delovni lastnini kmetov, zato bodo živeli kmetje tudi v socialistični družbi kot svobodni lastniki na svoji grudi. Izpremenile se bodo le pravne razmere in gospodarski pogoji s tem, da se socializirajo velebanke, veleindustrija in veletrgovina, kar bo osvobodilo malega človeka njih diktata. V kapitalistični družbi zavisi delež kmeta pri donosu dela od tega, kar povzroča agrarne krize in dragojino. V socialistični družbi bo pa uravnavala ta delež družba sama. Smotreno in pravitako bo socialistična družba z zagotovljenjem dela, doma in starostne preskrbe prepre-

čila pretirano draženje zemlje ter izrabljanje kmeta po hipotekarnem in industrijskem kapitalu. Kapitalistična družba stremi samo za profitom, socialistična bo pa prežeta z duhom vzajemne družabnosti.

To je torej agrarni program avstrijske socialne demokracije, ki ga je prevzela na svojem zadnjem strankinem kongresu skoro dobesedno tudi naša »Socialistična stranka Jugoslavije« (glej »Socialista«, II., št. 52 z dne 11. dec. 1925). Večino teh zahtev ima in mora imeti v svojem programu vsaka res moderna in socialna politična stranka in tudi nam Slovencem ne pove mnogo novega, saj tvori večina navedenih zahtev n. pr. tudi agrarni program SLS (glej resolucije raznih slov. kat. shodov, zlasti drugega l. 1900). Razumljivo je, da pričakujemo sedaj še s tem večjim zanimanjem agrarnega programa nemške socialne demokracije, ki se nam obeta za letošnjim strankinim kongresom, kajti radovedni smo, če bo tudi ona stopila tako odkrito na docela revizionistična pota, likvidirala tako pogumno nekdanje bobneče krilatice in se tako jasno — »pomeščanila«? Fran Erjavec.

Literatura. Uredništvo je prejelo:

Dr. Ogris Albin: *Politične stranke*. V Ljubljani, 1926. Samozaložba. Str. 270, cena 42 Din. — To Ogrisovo delo je prva znanstvena knjiga o vprašanju političnega strankarstva ter obravnava sociologijo političnega strankarstva, idejno in tehnično organizacijo politične stranke in funkcije političnih strank v pravotvornem procesu. Ker je politično strankarstvo pri nas že tako zelo razvito, politična izobrazba pa tudi med inteligenco še pomanjkljiva, je bilo delo gotovo nujno potrebno in ga zato pozdravljamo. Na meritorni del knjige se povrnemo ob prvi priliki, že danes pa moramo poudariti, da je pisana v vprav neprebavljivem slogu in jeziku.

Kulturni pregled.

Vodnikova družba in drugo. Pred kratkim je bilo pod tem imenom osnovano v Ljubljani novo založništvo, organizirano nekako po vzoru Mohorjeve družbe. Vsako založništvo je pri naših skromnih razmerah važen kulturni činitelj in čim več jih je tem bolje. S tega vidika bi bilo tudi Vodnikovo družbo načelno le pozdravljati. Tudi dejstvo, da dobi Mohorjeva družba v njej konkurenta, še ni prav nikaka nesreča, kajti napredek je le v tekmovanju. V slovenskih svobodnomiselnih vrstah je živila ta misel že več kot trideset let in le sterilnosti prejšnje svobodnomiselne generacije je pripisovati, da ni prišlo do take družbe že poprej. Sedanja jo je uresničila, kar je popolnoma logična posledica vsega našega razvoja, zato je tudi kakršnokoli razburjenje neumestno. Do tega je moralo priti in

če je prišlo že sedaj, je pač znamenje, da živimo po vojni jako hitro, kar pa more biti nerodno le za okorelega nasprotnika, ki ne more hiteti vzporedno s časom. Do tu je torej ustanovitev Vodnikove družbe popolnoma v redu in tudi o njenem delu še ne moremo izrekat nobene sodbe, dokler ne dobimo v roke njenih publikacij. Nihče nam pa seveda na drugi strani tudi ne more odrekati pravice, da izrazimo družbi že naprej svoje nezaupanje in sumnjo, da to ne bo nobena kulturna ustanova, temveč le nov člen v strankarsko propagandnem organizmu SDS. To sumnjo nam kategorično narekuje dejstvo, da se družba ni rodila iz vrst svobodomiselnih kulturnih delavcev, temveč iz naročja SDS, kar nam kaže že njen odbor, ki sestoji skoro iz samih politikov in žurnalistov SDS. Kakšen kulturni program pa tej stranki prija, nam kažejo najlepše njene dosedanje publikacije (Veliki inkvizitor, Pater Kajetan i. dr.), zato nam izražene sumnje tudi ime nove družbe ne more izpodbiti, ki si ga je izposodila pri katoliškem duhovniku in slovenskem »separatistu«.

Ob tej priliki nam pa nehoti prihaja na misel svetopisemski izrek: »A ko so ljudje spali, je prišel njegov sovražnik, prisejal ljulike med pšenico in odšel. Ko pa je bilje zrastle in šlo v klasje, se je pokazala tudi ljuljka...« (sv. Matej, 13, 25). Če namreč pogledamo današnje katoliško gibanje v Sloveniji, moremo zabeležiti skoro na vseh poljih in vseh panogah žalivo delo in solidne uspehe. Kar je pa začelo šepati, je — tisk. Prvič je opaziti tu premalo ekonomije. V teh gospodarsko tako kritičnih časih bi se nedvomno lahko in brez vsake škode združila vsaj četrtina listov s sorodnimi, kar bi bilo le v korist njih kvalitete, njih gospodarskemu stanju in njih naročnikom. Dandanes pa stremlje skoraj vsako omizje po svojem glasilcu, kar le razblinja moči in kar je deloma tudi vzrok, da je toliko listov vsebinsko tako šibkih in nedoraslih nalogam časa. Drugo, česar se je tudi že treba dotakniti, je pa zastoj v našem založništvu. Dočim je korakalo pred vojno katoliško založništvo v Sloveniji, zlasti glede števila izdanj, na čelu vsem drugim, pa opazamo danes vprav nerazumljivo sterilnost. Res je, da knjiga zaradi splošnega obubožanja nima več one konjunkturo kot prva leta po vojni, toda če lahko svobodomiselnega založništva izdajajo dan za dnevom najbolj abstraktne folijante, bi katoliška brezpogojno morala ustrezati vsaj najnujnejšim potrebam dneva, da ne rečemo: korakati vzporedno z njimi. Tu je treba od pomoči, pa naj velja kolikor hoče in kar hoče, kajti slovenski svobodomiselniki je danes sila, ki jo bomo paralelizirali le vsaj z paralelnim, če ne močnejšim in boljšim tiskom, sicer bodo posledice neizbežne.

L. K.

Pater Kajetan in drugo. Na člančič pod tem naslovom v zadnji številki našega lista

je odgovorilo prizadeto »Jutro« v tonu, ki je popolnoma vreden njega in njegovega »Patera Kajetana«. Iz tega odgovora kaže vsekakor zabeležiti naslednje mesto: »... Da imamo kot svobodomiselnih političnih dnevniki pravico priobčevati tudi romane, ki spadajo v naš program, je tako naravno, kakor da ima pravico »Slovenec« prinašati, kar prija njegovi kulturni politiki (»Jutro« št. 60 z dne 13. marca 1926, str. 7). — Da povdarimo ponovno: žalostno izpričevalo za našo publicistiko je, da brezbrizno opazuje tako »kulturno politiko« med slovenskim narodom, še bolj žalostno je, da ni ta publicistika reagirala niti na tako cinično deklaracijo in najbolj žalostno je, da se najdejo med slovenskim izobraženstvom ljudje, ki jih ni sram takega »kulturnega« programa celo aktivno ali pasivno podpirati.

E.

Literatura. Uredništvo je prejelo naslednje knjige:

Goriška Mohorjeva družba. Posebne prilike, v katerih žive primorski Slovenci, so prisilile te naše brate, da so si ustanovili l. 1924. svojo lastno Mohorjevo družbo, ki je organizirana, po vzoru naše, kot cerkvena bratovščina. Zadnje jesen je družba razposlala že drugič svoje knjiž. darove, sestoječe iz 4 knjig letno za vsakega udeleženca in za članarino 6 lir letno. L. 1924. so prejeli člani Koledar, Bradačev prevod K. V. Raisovih Preužitkarjev, Benkovičev prevod Danilevskega Na Indijo in Rustjovo Gospodarsko čitanko; za l. 1925. je pa izdala družba Koledar, Jakličevo Nevesto s Korinja, Rejčev prevod Bertrandoevega Sanguis martyrum in Kraljevo Socialno čitanko. Že na prvi pogled se mora človek čuditi, kako je mogoče nuditi za tak malenkostni znesek tako razkošno bogat knjižni dar. Popolnoma umevno je zato, da se je družba razširila med našimi primorskimi rojaki tako hitro, da je že danes njih največja in najvažnejša kulturna organizacija ter v ponos goriški krščansko socialni struji, ki ima za njo pač največ zaslug; manj umevno je pa, da je tako malo znana in razširjena tudi pri nas v Jugoslaviji. Prav priporočljivo bi bilo tedaj, če bi poverjeniki naše družbe sv. Mohorja sprejemali tudi udeležbo za goriško Mohorjevo družbo, saj bi se za tak knjižni dar in pa tako malenkostno udnino lahko dobilo tudi pri nas nekaj tisoč udov, ki ne bodo odpadli, dokler bo izdajala družba dela take kakovosti. Koledarja sta urejena naravnost vzorno in bi bilo prav, da si jih vzame za zgled tudi Goriška matica, leposlovne knjige so izbrane najprejše (Danilevski, Jaklič, Louis Bertrand), poučne publikacije (Gospodarska čitanka, Socialna čitanka) pa po svoji zasnovi doslej na polju slovenskega poljudnega znanstva pač še nimajo para. O Kraljevi Socialni čitanki prinesemo v eni prihodnjih številkih še obširnejše poročilo.

Cankar Ivan: Hlapec Jernej in njegova pravica. Za oder priredil Milan Skrbinšek. Gorica, 1923. Založila Narodna knjigarna. Strani 78, cena 18 Din. — Dramatizacije so vedno jako dvomljive vrednosti, ker nikdar ne morejo nadomeščati dramatiziranega dela. Če bi bila to snov za dramo, bi jo bil napisal Cankar sam v obliki drame.

Pregelj Ivan: Kamposteljski romaji. Pevska igra v treh dejanjih (libreto p. Hug. Sattnerjeve opere »Tajda«). V Ljubljani, 1925. Založila Jugoslovanska knjigarna. Str. 63, cena 10 Din. — Od že dlje časa napovedane velike Sattnerjeve opere smo dobili zaenkrat še samo libreto, a že letos pride na oder baje tudi opera sama, ki bo gotovo dogodek za našo glasbeno umetnost. Libreto sam je primeren tudi za podeželske odre.

Ljudski oder je izdal v III. do V. zvezku tri ljudske igre, in sicer so priredili Fr. Koblar po Schrottenbachu štiridejanko »Po dvanajstih letih«, Bajuk po Sketovi povesti tridejanko »Miklova Zala« in Bajuk po Jurčičevi povesti petdejanko »Tihotapec«. Vse je založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Podeželskim odrom bodo gotovo dobrodošle.

James Oliver Curwood: Kazan, volčji pes. Kanadski roman. Poslovenil P. V. Breznik. V Ljubljani, 1924. Ljudska knjižnica, 19. zv. Izdaja Jugoslovanska knjigarna. — Podeželskim knjižnicam bo dobrodošla, a le zakaj je bilo umestno izpreminjati dosedanje obliko te zbirke.

About Edmund: Kralj gora. Iz francoščine prestavila Kristina Hafner. V Ljubljani, 1924. Ljudska knjižnica, 20. zvezek. Str. 254, cena 30 Din. — Zbirka nosi na svojem ovitku še vedno zatrdilo, da »izhaja četrletno«, le žal, da to ni res, kajti bilo bi potrebno, a tudi dela bi morala biti res izbrana.

Frances Hodgson Burnett: Mali lord Fawntleroy. Poslovenil K. Přibil. Ljubljana, 1925. Jugoslovanska knjigarna. Str. 194, cena 24 Din. — Roman je priznan in lep, a prevajalec se že na reklamnem ovitku priporoča z »jugoslovenščino«.

Bernik Franc: Z nekdane Gorice. V Kamniku, 1923. Samozaložba. Str. 190, cena 50 Din. — Zanimiv, bogato ilustriran prispevek k zgodovini Domžal.

Badjura R.: Pohorje. Praktični vodnik po Pohorju, Kozjaku, Plevišču, po Dravski, Mislinski, Mežiški, Dravinjski dolini in drugih krajih v Podravju. Dva zemljevida, talni načrt Maribora in 19 slik. V Ljubljani, 1924. Izdala in založila Ig. Kleinmayr & Fed. Bamberger. Str. 124, cena 40 Din. — To je nekaj dodatek k I. delu »Jugoslovanskih Alp« istega pisatelja in je sestavljen tudi z isto pridnostjo in skrbnostjo po preizkušenem vzoru Baedekerjev. Vsekakor bi spadalo vse to gradivo že v omenjene »Jugoslov. Alpe«. Kdor bo hodil po našem Podravju, dragocenega delca pač ne bo mogel pogrešati.

Socialni pregled.

Delavska zbornica. V nedeljo, 7. marca se je vršila v Ljubljani prva seja članov novo izvoljene delavske zbornice za Slovenijo. Najprej so bili z večino glasov verificirani vsi mandati, nato se je pa vršila volitev upravnega odbora, ki sestoji iz treh članov kršč. socialistov (dr. Milavca, Gajška in Iv. Silvestra), dveh članov narodnega kluba (samostojni demokratje in narodni socialisti) ter sedmih socialistov in bivših komunistov. — Upravni odbor je imel že naslednji dan sejo, na kateri je bil izvoljen M. Čobal vnovič za predsednika, za podpredsednika A. Sedej in za blagajnika R. Čelešnik. Po volitvi upravnega odbora so volili še tričlansko finančno kontrolo in šestčlansko komisijo za izpremembo pravilnika in poslovnika. Krščanski socialisti so nastopili na seji z obširnimi delovnim programom, o katerem bomo izpregovorili o priliki še podrobneje. Sprejetih je bilo nekaj bolj ali manj važnih predlogov, izmed katerih bi bilo omeniti dijete za zbornične člane, ponovno izvolitev dosedanjega tajnika F. Uratnika, protest zaradi odpuščanja rudarjev v premogovnikih TPD, podpiranje otroških domov, kredit v znesku 100.000 Din za delegacijo, ki naj bi si šla ogledat sovjetsko Rusijo (kaj slovensko delavstvo res nima nujnejših potreb?), zahtevo po priznanju enakopravnosti del. zbornice z drugimi stanovskimi korporacijami itd. — Zanimivo in gotovo hvale vredno je, da so se zbrali izvoljeni člani le krog treh klubov, kar bo jako poenostavilo pregled in oceno bodočega dela zbornice. Svoj lasten klub imajo krščanski socialisti, ki šteje 17 članov, somišljeniki samost. demokratske in narodne socialistične stranke so si ustanovili 11 članov močan »Narodni klub«, socialni demokratje vseh frakcij in komunisti z zastopnikom bančnih uradnikov pa tudi nastopajo strnjeno. Poslednjih je 32, imajo torej absolutno večino v plenumu in v upravnem odboru, vse predsedstvo ter zbornični urad in zato seveda tudi prav vso odgovornost za zbornično bodoče delo. E.

Podpiranje vajencev v Berlinu. »Arbeit und Beruf« poroča o ukrepih mestnega magistrata v Berlinu glede podpiranja podpore potrebnih vajencev. Za razdelitev podpor so bila izdana naslednja določila:

1. Namen podpore. Podpora naj služi za vzgojo zadostnega polnovrednega poklicnega naraščaja v rokodelstvu, trgovini in industriji.

2. Krog podpornih upravičencev. Podpirati je: a) one v poklicni vzgoji nahajajoče osebe, ki bi zaradi gmotnega stanja bile v nevarnosti, da morajo prekiniti učno dobo; b) osebe, ki so sposobne in voljne, da se izuče kakega poklica, a bi zaradi pomanjkanja gmotnih sredstev tega ne mogle storiti same.

3. Predpogoji za prejem podpore. Podpore dobivajo navedene osebe le, če je dokazano: a) da obstoja res gmojna potreba; b) da ima poklicno sposobnost; c) da obstoja pravilno vajeniško razmerje.

4. Višina in način podpore. Podpora lahko služi neposredno poklicni vzgoji in tudi za nabavo učnih sredstev, delovne obleke, za prekrbno vozni in učnin ter za prispevek k mesečnemu vzdrževanju. Običajno znaša podpora v prvem letu učne dobe 420 mark, v drugem letu 300 mark in v tretjem letu 180 mark.

5. Postopek pri dovoljevanju podpore. Prošnje za podpore je vlagati potom okrajnih poklicnih uradov, ki jih kontrolirajo ter se o njih izrečejo. O načinu in višini dovoljene podpore odloča navadno predsednik delegacije za trgovino in obrt skupno s komisijo, ki sestoji iz petih članov, delegacije za trgovino in obrt ter enega zastopnika Deželne poklicne urada.

6. Izplačevanje podpore. Izplačilo podpore se izvrši po navodilih delegacije za trgovino in obrt.

Dr. A. Ušeničnik: Socialno vprašanje. (Konec.) Toda dovolj! Smatral sem za potrebno naglasiti vse to, ker imam vtis, da si navadno predstavljamo življenje vse preveč enostavno. Drugače U. ne bi mogel govoriti o idejah krščanskega »socializma«, ki jih je »papež Leon XIII. proglasil v vesoljni svet«. Zakaj kljub vsej neprecenljivi praktični socialnopolitični važnosti Leonovih idej, to samo vendar še ni in ne more biti krščanski socializem. To je prav tako nemogoče, kakor je n. pr. izključeno, da bi SLS mogla, dokler hoče biti zares ljudska, postati čisto krščanski socialistična, kljub temu, da tvorijo že danes mnoge ideje in zahteve kršč. socializma bistven del njegovega programa. Pač pa bo delavska organizacija v nji, če bo hotela izpolnjevati svojo nalogo, morala biti odločno kršč. socialistična. To ni nikako nasprotje in nikaka ovira praktičnega solidarizma, marveč je to le nujen izraz življenja v njegovi naravni pestrosti.

Zato bi bilo samo dobro in prav, če bi U. to dvojje razložil ter bi govoril o kršč. socializmu samo tam, kjer je to upravičeno, ter bi zlasti tudi podal o njem točno sliko, svoj solidaristični nauk pa bi — kakor je prej redno to storil — tudi s tem imenom označil.

V vprašanju obresti, ki je za njegovo gledanje na današnji družabni in še predvsem gospodarski red bistvenega pomena, je U. tudi v tej knjižici vztrajal na stališču, da so obresti iz posode same po nauku kat. cerkve »oderuško izkoriščanje« (Vpr. 61). Da po novem cerkvenem kodeksu v resnici ni tako, sem pojasnil že v svoji »Soc. ekonomiji«. Pa tudi brez ozira na to, je stvar tako jasna, da ne razumem, kako je še mogoče resno vztrajati v tem pogledu na načelno odklonilnem stališču. Da je n. pr.

zahtevati za izposojen mernik žita en mernik in eno četrtico (ta zgled omenja U.) zares oderuško izkoriščanje, je celo brez cerkvenega nauka očitno. Toda iz tega ne sledi niti najmanj, da bi bile obresti (iz posode same) vobče nedopustne. Če pravi U., da so dovoljene obresti »le kot odškodnina (če n. pr. s posodo sam izgubim kak zaslužek), ki torej niso (?) prave obresti«, tedaj je to umovanje, ki je danes popolnoma brezpomembno. Ni namreč res, da v razmerah, kadar so taki »vnanji naslovi« jemanja nekega viška splošni, »nastaja videz (!), kakor da bi bilo obrestovanje samo dovoljeno«, marveč je le res, da v razvitem denarnem gospodarstvu, obrestovanja, ki ne bi bilo cena za prepuščeno gospodarsko korist, torej nekaka odškodnina, sploh ni. Ta cena je pač lahko previsoka, ali količkej omembe vredne posode, ki po pravici ne bi smela zahtevati nobene cene, danes sploh ni. Zato tu ne more biti govora o videzu, da bi bilo obrestovanje samo dovoljeno, marveč je to gola istina.

Zato jaz tudi ne bi imel poguma napisati, »da je bistvo kapitalizma pravzaprav oderušstvo« (Vpr. 105). Saj je, kolikor gre za »socialni kapitalizem, lahko popolnoma res, kar trdi U. Toda on govori tu, vsaj kolikor morem jaz presoditi, predvsem o kapitalizmu v gospodarskem zmislu. Tu pa je stvar vendarle v bistvu drugačna — ali pa so vsa naša večja gospodarska podjetja (tudi zadružna) »pravzaprav v bistvu oderuška«! Da je v današnjem gospodarstvu veliko oderušstva drugod in — kdo bi se upal to zanikati — tudi pri nas, je gotovo res, ali da bi bilo takorekoč vse naše gospodarstvo v bistvu oderuško, tega si pa vendar ne bi drznili trditi.

Tudi: U. zgled (str. 40), po katerem naraste 1000 Din naloženih, menda po 5%, v 400 letih na 250 milijard, je k večjemu zanimiv računski primer. Toda ta primer ne pove veliko o oderuštvu v kapitalističnem gospodarstvu, prav ničesar pa ne o upravičenosti in neupravičenosti obrestovanja sploh. Če pravi U., da bi v deželi, kjer je ravno 250 milijard vsega premoženja, v 400 letih vse to imetje prešlo v roke dedičev onega, ki je prvotnih 1000 Din naložil v hranilnici, je to prazna teorija. Kaj pa, če bi isti človek kupil za istih 1000 Din travnik ter bi obenem določil, da se mora njegova najemščina (ki je po U., če ni pretirana, brezdvoma upravičena) skozi 400 let sproti porabiti za dokup novega zemljišča. Ali se ne bi zgodilo v tem primeru isto kakor zgoraj, da bi namreč polagoma vse narodno imetje prešlo v ene in iste roke? Ali bi bilo to sedaj pravičeno in če ne, kje je potem meja? Vsiljuje se kajpak odgovor, da se v tem primeru to ne bi zgodilo, ker ljudje ne bi hoteli zemlje prodajati oziroma bi zahtevali zanj vedno večje vsote. Gotovo. Toda popolnoma isto velja tudi pri U. zgledu. Kajti, če bi bil ta primer vsaj približno resničen, bi moralo biti že davno

vse premoženje na svetu v rokah par ljudi. Tako hudo pa v tem pogledu vendar še ni.

Na koncu vsega prihaja U. v popolnem soglasju s svojim napačnim pojmovanjem kapitalizma in obrestovanja do tega, da obuja s Vogelsangom nado, »da bo obrestovanje kdaj sploh prenehalo«. (Vpr. 300.) To je čista utopija! Saj je vendar lahko uvideti, da obresti ne značijo z narodno gospodarskega vidika v bistvu nič drugega kot nekaj kvocijent varčevanja.

Čim bolj se denarno gospodarstvo izpopolnjuje, tem bolj odgovarja obrestni odstotek onemu delu vsakoletne produkcije, ki se prihrani za poznejše čase ter služi vsaj pretežno produkciji novih dobrin. Zvišati obrestno mero pomeni namreč, prisiliti ljudi, da bolj varčujejo, znižati obrestno mero pa znači, dati ljudem možnost, da večji del vsakoletne produkcije sproti porabijo in konsumirajo. Zato je v menjalnem gospodarstvu popolnoma izključeno, da bi, bodisi v denarju, bodisi kako drugače izražena obrestna mera padla trajno, n. pr. na 1%, ali da celo popolnoma izginila, kajti to bi pomenilo, da bi ljudje vse, kar bi pridelali in izdelali, tudi sproti konsumirali. Takega gospodarjenja pa bi bilo tudi v najbolj idealno urejenem »korporativnem gospodarstvu« nujno prav kmalu konec.

Z vsem tem pa nikakor nočem niti najmanj zmajševati silnega zla, ki ga moderni kapitalizem povzroča baš v zvezi z obrestovanjem. Pokazati sem hotel samo, da ni zlo obrestovanje samo, marveč povzroča zlo, ki ga danes vsepovsod občutimo v največji meri, prvič previsoke, ali kakor pravi U. »čezmerne« obresti, drugič pa zlasti tudi neomejeno kopičenje bogastev potom obrestovanja. Če imam v hranilnici par, morda tudi 10 ali 20 tisoč dinarjev, tedaj lahko popolnoma z mirno vestjo spravim obresti, ki mi jih hranilnica daje ter jih neposredno zase porabim. Ako pa imam kjerkoli in kakorkoli naloženih morda 50, 100 in še več milijonov, tedaj prihranek letne narodno gospodarske produkcije, ki se mi steka v obliki obresti, dividend itd., ne more biti moj ali vsaj ne samo moj. Tu je treba na primeren način poskrbeti, da se ta prihranek ne porabi za razkošno življenje v brezdelju, marveč se obrne v prid ljudskemu blagostanju. Tu je jedro problema, in v njem bi moral U. zajeti vprašanje obresti in brezdelnih dohodkov vobče. Če bi to storil, bi njegov nauk nujno izžvenel v čisto določne, pozitivne in izvedljive zahteve, namesto da se končuje v Vogelsangovem utopizmu. — Mimogrede naj omenim še to, da se mi zdi tudi z vzgojnega stališča napačno učiti brez nujne potrebe teorije, ki jih življenje (tudi njihovih najboljših pristašev) tako dosledno pobija, kakor vidimo baš pri tem nauku. S tem se samo podajamo v nevarnost, da ljudje ne bi smatrali naših naukov za resne

niti tam, kjer bi se morali in mogli po njih ravnati.

Če tudi moram torej reči, da se z U. naukom ne morem v nekaterih bistvenih točkah strinjati niti s sociološkega in še manj z ekonomskega vidika, moram vendar poudariti, da je Orlovski podzveza z izdajo te njegove knjižice storila velik korak naprej. Zlasti jasni in lahki slog, kakor ga pri nas U. pač najbolj ume pisati, bo gotovo veliko pripomogel, da se bo prav na osnovi te knjižice med našo mladino zanimanje za socialno vprašanje poživilo in poglobilo. S tega vidika moramo knjižico, ki vsebuje kljub vsem hibam, cel zaklad najboljših misli, le toplo priporočati. Dr. A. Gosar.

Popravi. V prvi del te ocene se je vrnilo nekaj napak, ki kvarijo zmisel. Sledeče je treba popraviti: na str. 72 vrsta 9 od zgoraj ima stati za »slojev« pika; Namesto »ki hoče« je pa vstaviti »U. si hoče«. V vrsti 16. od zgoraj je črtati »dasiravno«, v vrsti 33. od zgoraj mora pa stati »socialističnega« namesto »socialnega«. Dr. A. G.

Revije. Radnička Zaštita, službeni glasnik Sred. Ureda za osiguranje radnika, Zagreb, 1925. V preteklem letu se je ta revija reorganizirala iz prejšnjega izključno uradnega glasila v socialno politično revijo, ki jo urejuje dr. Božidar Adžija.

Objavila je nekaj prav zanimivih in aktualnih člankov in razprav, izmed katerih bi bilo omeniti: dr. Željko Hahn, Ljudska kopališča in delavsko zavarovanje; Djuro Grčević, Vprašanje obveznega zavarovanja združenih delavcev in akordantov; dr. Božidar Adžija, Brezposelnost in zavarovanje zoper brezposelnost; Slavko Henč, Klenovnik (zdravilišče za tuberkulozne bolnike); M. Glaser, Socialno zavarovanje; dr. S. Politeo, Delavska zaščita v praksi sodišč; dr. V. Helebrant, Izvedba zavarovanja za slučaj starosti, onemoglosti in smrti; B. Haberle, Socialno zavarovanje na Bolgarskem; dr. Božidar Adžija, Naše zavarovanje za slučaj nezgod in inozemski delavci; Socialni institut v Čehoslovski; dr. Željko Hahn, Zdravilišča delavskega zavarovanja; dr. B. Adžija, Nekaj o projektu zakona o gospodarskem svetu; D. G., Obvezno zavarovanje kaserniranih prostitutk; dr. Demeter Bleiweis, K vprašanju naših bolničark; dr. Željko Hahn, Socialno zavarovanje na Francoskem; dr. B. Adžija, Mednarodna organizacija dela; Artur Grado, Zavarovanje izseljencev; Gjuro Grčević, komentar k zakonu o zavarovanju delavcev dr. V. Helebranta; Rudolf Matjašič, Likvidacija socialnega zavarovanja; dr. I. Politeo, Stanovanjski zakon; dr. B. Adžija, Sedma mednarodna konferenca dela; Gj. G.—č, Sodišča delavskega zavarovanja in sodni postopek pri teh sodiščih; M. j., Zavarovanje delavcev za slučaj brezposelnosti v Nemčiji; Branimir Haberle, Razvoj in stanje zavarovanja za slučaj bolezni v Švici; dr. B. Adžija, Delavsko

zaščitno zakonodajstvo v naši državi; mr. Viktor Jakovčič, Taksacija in retaksacija lekarniških receptov; dr. J. Ljubin, En način štedenja pri delavskem zavarovanju; Marko Bauer, Soli in kakšne reforme so potrebne v našem zakonu za zavarovanje delavcev; dr. Željko Hahn, Obrtna boleznin naše socialno zavarovanje; dr. B. Adžija, Socialno zavarovanje, misel in pomen; Dj. Grčević, Socialno zavarovanje na Poljskem; B. Haberle, Ljudski sanatorij za zdravljenje pljučnih bolezni v Prosečnici. — Razen teh člankov in razprav je prinesla vsaka številka še obširen pregled iz socialnega zavarovanja pri nas in drugod. Če bo šla tudi v tem letu isto pot, moramo stremenje Osrednjega urada samo pozdraviti, kajti revija, specializirana za socialno zavarovanje, nam je vsekakor potrebna.

Gospodarski pregled.

K gospodarskemu položaju. Naše gospodarstvo plava v čimdalje večjo krizo. Splošno je bilo razpoloženje koncem preteklega leta optimistično, kar pa ni bilo pravilno. Že prvi trije meseci tega leta kažejo, da se položaj poostruje. V »Uradnem listu« zopet beremo v vsaki številki naznanila konkurzov in likvidacij in po dosedanjih rezultatih sodeč bo število konkurzov letos rekordno. Pomisliti pa je tudi treba, da je bilo že lanske število konkurzov ogromno.

Drugi znak gospodarske krize pa so bilance. Dosedaj imamo že celo vrsto objavljenih bilanc. Iz teh bilanc podajam najprej par splošnih ugotovitev. Le redka so podjetja, zlasti v industriji, ki bi mogla izkazovati za leto 1925, višje dobičke kakor za leto 1924. Večinoma so to stari zavodi in pa podjetja, katerih večino delnic ima tuji kapital. Na splošno pa velja, da so dobički za 1925 v primeri z letom 1924, manjši in da imajo zato delničarji pričakovati manjših dividend.

Zaradi nezadostne publicitete naših delniških družb, ki so obvezane na javno polaganje računov, je težko sestaviti kako pregledno in izčrpno statistiko. Le par izjem je (predvsem velike banke in industrije). Naše delniške družbe se vse premalo brigajo za publiciteto. Uče naj se pa drugod po svetu. V Nemčiji vsaka količnjak pomembna delniška družba pošilja svoja poslovna poročila vsem redakcijam in ni občnega zbora, kamor ne bi imeli pristopa ali pa ne bi bili povabljeni tudi zastopniki tiska. Kaj takega pri nas si samo misliti ni mogoče.

Začnimo s statistiko bilanc denarnih zavodov. Dosedaj je objavilo (vsaj deloma) svoje poslovne rezultate pet denarnih zavodov (od 17 v Sloveniji) s kapitalom 83.500.000 Din (od 125.500.000 Din v celi Sloveniji). Ti zavodi so izkazali za leto 1925, čisti dobiček v znesku 13.446.062 Din napram 14.898.908 Din. Dva zavoda izkazujeta za 1925 večji (vsak za okoli 100.000 Din) dobiček kakor za 1924, dočim izkazujejo trije manjši dobiček. Vseh pet zavodov je razdelilo delničarjem dividend v znesku 8 milijonov 90.000 Din napram 9.400.000 Din v letu 1924., kar pomeni, da je povprečna dividenda padla. V skoro vseh poslovnih poročilih čitamo tožbe na visoke davke, ki segajo v ogromne vsote. Naj navedem samo en slučaj. Neka banka je lani plačala davkov 348.925 Din, njen ves čisti dobiček je znašal pa samo 271.044 Din. Kam vodi ta davčna preobremenitev, je jasno. V vseh bilancah je opaziti povišanje postavk za davke v ogromnih, v milijone segajočih zneskih.

V bilancah pade v oči tudi veliko naraščanje hranilnih vlog, kar pa je samo odsev gospodarske stagnacije. Ne dvomim, da bi se v slučaju točne statistike dalo dokazati, da vsota vseh hranilnih vlog v Sloveniji še ni dosegla predvojne višine.

Opozoriti je še na en pojav. Zaradi ogromnega števila insolventov in konkurzov morajo banke velik del svojih dubioznih terjatev popolnoma odpisati. Po mojih informacijah gredo vse te vsote v milijone in ob takih razmerah je seveda težko delati z dobičkom.

Za industrijo imam žalibog še manj bilanc. Čisti dobiček dveh družb s kapitalom 25.000.000 Din znaša za lanske leto 3 milijone 719.347 Din. Dobiček za leto 1924. pa je bil 4.267.284 Din. Kakor vse kaže, bodo bilance industrijskih podjetij izgledale še slabše kakor bilance denarnih zavodov, ki so kolikor toliko mogli varovati svoje korist, kar je tudi občutila industrija. Saj je morala n. pr. Kranjska industrijska družba v poslovnem letu 1924./25. plačati ob kapitalu 4.500.000 Din obresti v znesku 6.151.312-55 Din. Res je sicer, da so na drugi strani zaradi neuspehov industrije trpele tudi banke, toda v veliko slučajev je bila tudi nesmerena bančna politika vzrok neprimernosti industrije. Žalibog so bilance industrijskih podjetij še bolj nepregledne kakor bilance denarnih zavodov.

Ko bo večina bilanc prišla v javnost vse itak ne pridejo v naših razmerah, bomo sestavili pregledno statistiko za leti 1925. in 1924.

D. P.

„Dungit“, najboljšo sredstvo za konzerviranje
in izboljševanje hlevskega gnoja

Z uporabo istega v hlevih se **PODVOJI** vrednost gnoja na redilnih
snoveh. Ker popije vso vlago, postanejo hlevi suhi in brez duha,
obvaruje tedaj živino pred nalezljivimi boleznimi. Uporaba celo-
letna. - Zahtevajte pojasnila in navodila pri

Prvi jugoslov. tovarni „Dungit“

družba z omejeno zavezo

LJUBLJANA :: Ižanska cesta št. 22 (tvrdba A. Kobi)

Ustanovljeno 1852.

TEOD. KORN, Ljubljana

Poljanska cesta št. 8

(prej Henrik Korn).

Krovec, stavbni, galanterijski in
okrasni klepar. --- Instalacija
vodovodov. --- Naprava strelo-
vodov. --- Kopališke in klosetne
naprave. --- Izdelovanje posod
iz pločevine za firnež, barvo, lak
in med vsake velikosti, kakor
tudi posod (škafle) za konzerve.

Karol Polak

delniška družba.

**Tovarna usnja, čevljev in
galanterijskih izdelkov.**

**Prodaja en gros in en detail v
posebnem lokalu v tovarni.**

Zadružno podjetje!

Nova založba

P. Z. Z. O. Z.

**v Ljubljani, na Kongresnem trgu
(v nunskem poslopju pri Zvezdi)**

ima naprodaj vse pisarniške potreb-
ščine za dom in šolo ter vsakovrstne
knjige v bogatem izboru.

Vsem,

**ki hočejo dobro kavo piti,
priporočamo izvrstno našo
pravo domačo Kolinsko
cikorijo.**

Oblastveni koncesijonirani zovod

„PANA“

v Ljubljani, Poljanska cesta 12,

ima sredstvo, s katerim se odpravi
pod garancijo najslej tekom tedna vse
ščurke, miši in podgane iz kuhinje, sobe,
shrambe, kleti, skladišč, hleva, skednja,
s polja itd. In to brez vsake nadležnosti
in brez vseh posledic. — Naročila se
sprejema osebno in pismeno.

Domenik Battelino

Tovarna umetnih kamnov

Ljubljana, Slomškova 19

Izdeluje stopnice, teraco tlak, cevi,
cementne plošče, nagrobne oklepe
in spomenike, stensko oblogo, razne
bane ter splošno vsa v
to stroko spadajoča dela

Strojne tovarne in livarne d. d. Ljubljana
Dunajska cesta št. 35.

Leta 1688 ustanov. **zvonarna** Karlovška cesta 1.

Največja, najstarejša in najbolj vpeljana domača zvonarna, večkrat odlikovana na razstavah v svetovnih mestih, kakor: v Parizu, na Dunaju, v Pragi, v Trstu itd. Njeni prvovrstni zvonovi so razstavljeni na vsakokratnih vzorčnih velesejnih v Ljubljani in v Zagrebu.

Najboljši material. Krasni glasovi. Kratek dobavni rok. Absolutno konkurenčne cene. Ugodni pogoji. Zahtevajte cenik.